

ABRIL DE 2016

República Democràtica del Congo: Balanç de 20 Anys de Guerra

Jordi Calvo Rufanges i Josep Maria Royo Aspa

Escola de Cultura de Pau / Centre Delàs d'Estudis per la Pau

REPÚBLICA DEMOCRÀTICA DEL CONGO: BALANÇ DE 20 ANYS DE GUERRA

Abril 2016

D.L.: B-16799-2010

ISSN: 2013-8032

Autoria: Jordi Calvo Rufanges i Josep Maria Royo Aspa

Investigadores de suport: Elena Fernández Sandiumenge, Laura Marco Gamundi, Eira Massip Planas, María Villellas Ariño

 escola de
cultura de pau

Projecte finançat per l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

 Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

ÍNDEX

04	Resum Executiu
05	1. Introducció
06	2. Arrels del conflicte de l'RDC
09	3. Actors armats implicats en el conflicte
15	4. Impacte de l'armamentisme
19	5. Despesa militar
20	6. L'economia política de la guerra
23	7. Situació política i social actual
25	8. Dimensió de gènere
27	9. Conclusions

29 BIBLIOGRAFIA

34 ANNEXOS – SELECCIÓ DE TAULES

34	Taula 1. Exportacions de material de defensa de la UE a RD Congo (2001-2012)
35	Taula 2. Vendes d'armament identificades a l'RDC (1995-2013)
36	Taula 3. Transferències d'armes petites i lleugeres de la UE a l'RDC (1995-2013)
37	Taula 4. Transferències d'armes petites i lleugeres realitzades a l'RDC (resta del món) (2004 – 2013)
38	Taula 5. Desviacions internes d'armament en el conflicte d'RDC
39	Taula 6. Identificació de la procedència d'armes trobades en el conflicte d'RDC
40	Taula 7. Exportacions d'armes petites i lleugeres a Burundi (1995-2013)
41	Taula 8. Exportacions d'armes petites i lleugeres a Ruanda (1995-2013)
42	Taula 9. Exportacions d'armes petites i lleugeres a Uganda (1995-2013)

ÍNDEX DE TAULES, GRÀFICS I MAPES

06	Mapa 2.1. Guerra de l'RDC – dimensió continental
06	Mapa 2.2. Guerra de l'RDC – dimensió regional i nacional
09	Mapa 3.1. Grups armats a les províncies de Kivu Nord i Kivu Sud, RDC
15	Gràfic 4.1. Exportacions autoritzades de material de defensa de la UE a l'RDC 2001-2012 (evolució temporal)
15	Gràfic 4.2. Exportacions autoritzades de material de defensa de la UE a l'RDC 2001-2012 – per països exportadors
15	Gràfic 4.3. Exportacions realitzades de material de defensa de la UE a l'RDC 2001-2012 (evolució temporal)
15	Gràfic 4.4. Exportacions realitzades de material de defensa de la UE a l'RDC 2001-2012 – per països exportadors
16	Taula 4.1. Llicències denegades d'exportació de material de defensa de la UE a l'RDC 2001-2012
16	Gràfic 4.5. Exportacions europees d'armes petites i lleugeres a l'RDC 1995-2013
16	Gràfic 4.6. Transferències d'armes petites i lleugeres a l'RDC (resta del món) (2004-2013)
17	Gràfic 4.7. Transferències d'armes petites i lleugeres a l'RDC (resta del món) (2004-2013)
17	Gràfic 4.8. Principals exportadors d'armes petites i lleugeres a Burundi (1995-2013)
18	Gràfic 4.9. Principals exportadors d'armes petites i lleugeres a Rwanda (1995-2013)
18	Gràfic 4.10. Principals exportadors d'armes petites i lleugeres a Uganda (1995-2013)
19	Taula 5.1. Evolució de la despesa militar a l'RDC
19	Gràfic 5.1. Despesa militar de l'RDC (valors absoluts)
19	Gràfic 5.2. Despesa militar de l'RDC (% pressupost)
19	Gràfic 5.3. Despesa militar de l'RDC (% PIB)
21	Mapa 6.1. Fairphone, un circuit responsable de producció global

RESUM EXECUTIU

Tot i que la intensitat del conflicte armat que ha patit la República Democràtica del Congo (RDC) en les dues últimes dècades s'ha reduït gradualment, a l'est del país persisteix la situació de violència i inestabilitat que té els seus orígens en el cop d'Estat que va portar a terme Laurent Desiré Kabila el 1996 contra Mobutu Sese Seko, que va culminar amb la cessió del poder per part d'aquest en 1997. Posteriorment, el 1998, es va iniciar el que s'ha vingut a anomenar la I Guerra Mundial Africana, en la que Burundi, Rwanda i Uganda, al costat de diversos grups armats, van intentar enderrocar Kabila, que va rebre el suport d'Angola, el Txad, Namíbia, el Sudan i Zimbàbue, entre d'altres, en una guerra que ha causat al voltant de cinc milions de víctimes mortals, almenys 200.000 dones han estat víctimes de la violència sexual, el desplaçament forçat de centenars de milers de persones i una crònica crisi humanitària. La signatura d'un alto el foc el 1999, i de diversos acords de pau entre 2002 i 2003, va comportar la retirada de les tropes estrangeres i la configuració d'un Govern de transició liderat per Joseph Kabila i posteriorment, el 2006, un Govern electe, referendat a les eleccions del 2011 sota acusacions de frau. No obstant això, aquest procés no va suposar la fi de la violència a l'est del país a causa del paper de Rwanda i a la presència de faccions de grups no desmobilitzats i de les Forces Démocratiques pour la Libération du Rwanda (FDLR), responsables del genocidi rwandès el 1994. L'incompliment dels acords de pau de 2009 va propiciar la deserció dels militars de l'antic grup armat CNDP integrats en l'Exèrcit congolès el 2012, que van organitzar una nova rebel·lió, anomenada Mouvement du 23-Mars (M23), recolzada per Rwanda. Al desembre de 2013 aquesta rebel·lió va ser derrotada. En paral·lel, aquest cal destacar que els actors armats que operen a l'RDC, tant els grups armats com les Forces Armades i altres cossos de seguretat governamentals, han comès i continuen cometent violacions i altres actes de violència sexual i utilitzen la violència sexual com a arma de guerra, contribuint al clima d'inseguretat i impunitat generalitzada que preval a la zona.

Tanmateix, la inestabilitat i la violència ha continuat present a l'est del país, i el control i l'espoliació dels recursos naturals ha contribuït a la

perpetuació de la guerra a l'RDC i a la presència de forces armades estrangeres. En aquest negoci han participat les Forces Armades congolese (FARDC), grups armats locals i estrangers, empreses locals, diversos països veïns i multinacionals occidentals i asiàtiques, segons va assenyalar Nacions Unides per primer cop a l'abril de 2001. Han passat 15 anys i tot i que s'han produït alguns progressos pel que fa a l'aplicació de les directrius sobre la diligència deguda per a assegurar que les cadenes de subministrament no recolzen l'explotació de minerals conflictius, el sector de la mineria dista d'aplicar-les, ja que s'ha constatat que el contraban continua sent molt important, i és a Rwanda on la majoria dels recursos exportats de forma il·legal són blanquejats i etiquetats, segons ha assenyalat el Grup d'Experts de l'ONU. Tanmateix, hi han diferents mesures a nivell internacional, principalment la legislació nord-americana, que s'està començant a implementar, i el procés legislatiu en marxa a la UE, que poden començar a contribuir a canviar la situació a l'RDC i tallar el fluxe de recursos econòmics que contribueixen a perpetuar el conflicte dels Grans Llacs.

Pel que fa al militarisme, les dades sobre armamentisme i militarització del conflicte, si bé no són conclusives, fan sospitar d'una possible relació entre la proliferació d'armes, la militarització i la predominant aposta per fer front al conflicte d'RDC per vies militars, amb la perpetuació dels enfrontaments i el ressorgiments de nous grups armats. És obligada la referència a la responsabilitat dels països origen de les armes utilitzades a l'RDC en diverses fases del conflicte.

En darrer terme, cal destacar que el país es troba immers en una creixent inestabilitat política derivada de la proximitat de la fi del segon mandat del president Joseph Kabila, produint-se un augment de la violència política, la repressió de l'oposició i l'ús excessiu de la força en les mobilitzacions. S'està convertint en una realitat l'incompliment del calendari electoral, que pot conduir al retard en la celebració de les eleccions i la prolongació del mandat presidencial de Joseph Kabila, que havia de culminar a finals de 2016, qüestió que pot contribuir a un nou cicle d'inestabilitat.

1. INTRODUCCIÓ

Aquest estudi és resultat de la combinació de la recerca sobre el terreny duta a terme a la República Democràtica del Congo (en endavant, RDC) i als països veïns de la regió dels Grans Llacs d'Àfrica en els darrers anys per part de l'Escola de Cultura de Pau. Durant aquestes estades s'han realitzat nombroses entrevistes a un ampli espectre d'actors locals i internacionals de l'àmbit militar, polític i social, tant pel que fa a actors governamentals i d'institucions internacionals, com actors no governamentals, actors de l'oposició civil i de l'oposició armada. A més a més, és fruit del seguiment i anàlisi de l'actualitat internacional a partir de nombroses fonts i mitjans de comunicació de caràcter local, regional i internacional així com d'organitzacions locals i d'abast internacional, i d'altres autors i la literatura especialitzada en la qüestió.

L'anàlisi sobre armamentisme està basat en els principals informes del Grup d'experts de Nacions Unides sobre l'explotació dels recursos naturals a l'RDC, de centres de recerca sobre transferències d'armes com SIPRI, Small Arms Survey i GRIP, entre d'altres. Per altra banda, aquest estudi incorpora l'anàlisi dels informes oficials governamentals dels membres de la UE, que alhora estan entre els principals fabricants i venedors d'armament del món. En referència al cas espanyol s'han considerat els informes oficials del govern espanyol així com les interpretacions crítiques dels mateixos realitzats per la campanya Armes sota control, o el Centre Delàs d'Estudis per la Pau. Finalment, s'han tingut en compte les principals bases de dades de comerç d'armes: SIPRI i NISAT d'àmbit mundial, ENAAT d'àmbit europeu i Centre Delàs de l'Estat espanyol. Pel que fa a la militarització, les fonts principals utilitzades han estat la base de dades de despesa militar del SIPRI i els informes anuals de l'IISS.

L'estudi consta de nou capítols, encapçalats per una introducció metodològica. El capítol segon pretén identificar les arrels i causes del conflicte que pateix el país, seguit per un tercer capítol que assenyala els principals actors armats que intervenen directament en el conflicte. L'anàlisi de l'armamentisme es presenta en el quart capítol estructurat en tres apartats diferenciats. Es mostren les exportacions a l'RDC segons les dades del SIPRI, NISAT, ENAAT i informes oficials de la UE, pel que fa als valors quantitius més rellevants d'exportacions de material de defensa a l'RDC. També s'analitzen des d'un punt de vista qualitatiu les transferències més significatives d'armes, les desviacions d'aquestes a grups armats i la identificació d'armes trobades sobre el terreny i les principals exportacions d'armament als països fronterers que han estat o segueixen implicats en major o menor mesura en el conflicte: Burundi, Uganda i sobretot, Rwanda. Finalment es presentarà un anàlisi paral·lel del militarisme a l'RDC en relació a la despesa militar (capítol cinquè). El capítol sisè analitza l'economia política de la guerra i el paper que desenvolupen els recursos naturals en el conflicte així com les iniciatives per a intentar controlar aquesta situació. El capítol setè fa una revisió de la situació política actual i el capítol vuitè analitza la dimensió de gènere en el conflicte armat. Finalment, s'aporten unes conclusions preliminars relatives als diferents capítols de l'estudi.

2. ARRELS DEL CONFLICTE DE L'RDC

La República Democràtica del Congo (RDC) és un país que durant el segle XX ha viscut immers en una situació de despotisme, absència i desintegració de l'Estat i explotació dels seus recursos naturals. El territori que actualment ocupa l'RDC és una juxtaposició de llengües i dialectes (al voltant de 700) i comunitats (250) situat a la conca del riu Congo en el centre del continent africà. Neix d'un genocidi que s'estima en uns 10 milions de persones de la seva població nadiua en el període precolonial, a finals del segle XIX, moment en què és anomenat –ironies de la vida– Estat Lliure del Congo, i és propietat personal del rei Leopold de Bèlgica. El cens que va fer aquest país al 1924, en el que s'estableix la població del país en 10 milions de persones, posa de manifest la magnitud de la tragèdia. Aquesta situació de violència va continuar durant el període colonial belga iniciat el 1908 i, excepte un breu interval posterior a la independència el 1960, ha continuat durant més de 30 anys sota la dictadura de Mobutu Sese Seko, caracteritzada per la guerra civil, la repressió contra la dissidència política, rebel·lions sufocades violentament, greus violacions dels drets humans i l'enriquiment de les elits mobutistes a través de l'espoliació dels recursos naturals en benefici propi. Les dimensions d'aquest país, de gairebé 2,4 milions de km², 9.000 km de fronteres per protegir i envoltat per nou Estats, ha contribuït a dificultar els intents de construcció de l'Estat-nació. A més, alguns dels seus veïns han patit també, al seu torn, crisis internes o s'han vist amenaçats per rebel·lions que tenien els seus santuaris a l'RDC (Angola, Uganda, Rwanda i Burundi) davant la incapacitat en uns casos, i la complicitat en altres, de Mobutu per aturar aquestes situacions. Entre 1996 i 1997 Mobutu és enderrocat per una coalició de grups rebels liderada per Laurent Kabila, recolzada per alguns d'aquests països veïns.

El conflicte armat que pateix RDC en l'actualitat ha causat més de cinc milions de víctimes mortals des de 1998,¹ en el que s'ha arribat a anomenar la primera guerra mundial africana per la implicació de diversos països de la regió, principalment Angola

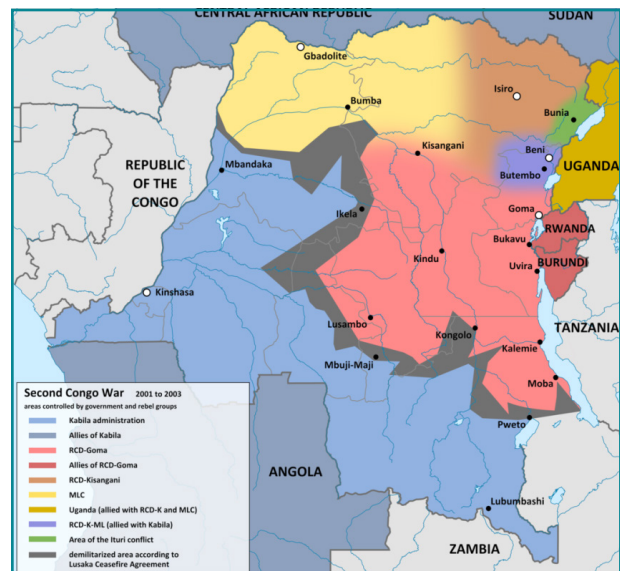
¹ L'estudi *Mortality in the Democratic Republic of Congo: An Ongoing Crisis* realitzat per l'organització nordamericana International Rescue Committee, va afirmar que entre el període 1998-2007 havien mort 5,4 milions de persones en el transcurs del conflicte, de forma directa o indirecta. Aquest estudi estimava que el 10% d'aquesta xifra podia fer referència als combatents morts com a conseqüència directa dels enfrontaments. Tanmateix, no hi han altres dades definitives o més rigoroses que puguin avalar o contradir aquesta xifra, que s'ha convertit en una de les més reconegudes. En aquest sentit, un altre estudi del Human Security Report Project de la Simon Fraser University va qüestionar els mètodes utilitzats per a establir aquest balanç del conflicte. Vegi's Human Security Report Project, *Human Security Report 2009/2010: The Causes of Peace and The Shrinking Costs of War* (2010).

Mapa 2.1. Guerra de l'RDC – dimensió continental

i Zimbàbue pel costat de Kinshasa (encara que també, en menor mesura, Namíbia, Sudan, Txad i Líbia), i Rwanda i Uganda del costat oposat, al costat de la rebel·lió, a més de Burundi (que també va envair l'est de RDC, però va ser l'únic que mai va admetre tenir tropes al país, i va ser el únic que realment pot argumentar que la seva presència responia a qüestions de seguretat interna), així com en menor mesura R. Centreafricana i Sudàfrica. La culminació del procés de pau entre 2002 i 2003, que va conduir a la formació d'un Govern de transició dirigit per Joseph Kabila, fill de Laurent Kabila, elegit l'any 2006 com a president en les

Mapa 2.2. Guerra de l'RDC – dimensió regional i nacional

primeres eleccions democràtiques després de més de 40 anys, no ha significat la fi de la violència.

Aquesta guerra segueix sent una de les més greus i oblidades de l'actualitat. Gairebé dos milions de persones segueixen desplaçades com a conseqüència de la violència i la inseguretat que persisteix a la zona est del país a principis de l'any 2016 (1,6 milions de persones desplaçades i 170.000 persones refugiades a RDC procedents d'altres països a març) i gairebé un altre mig milió de persones congolese es troba en els països veïns. El Govern ha estat incapaç de resoldre les causes de fons del conflicte que pateix l'est del país –quan no ha estat el responsable de la seva continuïtat– i ha fracassat en intentar estendre el control de l'Estat a tot el territori. La situació és complexa a causa de la multiplicitat d'actors involucrats i de les múltiples dimensions del conflicte a escala local, regional i internacional, vinculades no només a l'explotació dels recursos naturals sinó també a dinàmiques de poder, on Rwanda i altres països de la regió juguen un paper fonamental, en un món globalitzat on les grans potències (EUA, Xina) competeixen per ampliar les seves àrees d'influència.

En l'actualitat la situació es caracteritza per la persistència de la inestabilitat política i l'existència de diversos focus de violència a l'est del país, malgrat els esforços del Govern congolès i dels seus socis internacionals, que intenten promoure la desmobilització dels grups armats, la reforma del sector de la seguretat i projectes de desenvolupament, que han tingut ben pocs resultats. Els principals focus de violència insurgent i d'activitat armada de les Forces Armades de l'RDC (FARDC) es situen, en primer lloc, als districtes de Haut Uélé i Bas Uélé (província d'Orientale, nord-est), a causa de la internacionalització del conflicte del nord d'Uganda, pel que fa al grup armat d'origen ugandès Lord's Resistance Army (LRA, Exèrcit de Resistència del Senyor), grup que es troba situat a la zona fronterera entre la República Centreafricana, l'RDC i Sudan del Sur. Per altra banda, al nord de la província de Kivu

Nord hi ha un altre grup armat, també d'origen ugandès, les Allied Democratic Forces (ADF, Forces Democràtiques Aliades). En tercer lloc, disperses per la província de Kivu Nord i la província de Kivu Sud (frontereres amb Uganda, Rwanda i Burundi, a l'est), hi trobem les Forces Démocratiques pour Libération de Rwanda (FDLR), grup armat d'origen hutu rwandès, del que part dels seus membres són responsables del genocidi rwandès de 1994, i els remanents del grup armat d'origen tutsi rwandès, l'M23, que fou derrotat al desembre de 2013 però que alguns dels seus membres continuen actius. També cal esmentar les faccions de les Forces Nationales de Libération (FNL), d'origen burundès, que de ser un grup pràcticament desaparegut, l'evolució de la situació a Burundi n'ha provocat el ressorgiment i reactivació. Finalment, cal remarcar que la situació al districte d'Ituri (província d'Orientale, nord-est del país) s'ha anat normalitzant progressivament.

Tanmateix, en paral·lel a aquest grups armats, hi ha estudis que assenyalen l'existència d'almenys uns altres 70 grups i milícies actives de diferents dimensions als Kivus. Hi ha nombrosos elements que han conduït a aquesta fragmentació dels grups, però entre ells destacarien la manca d'alternatives; el fracàs dels processos de desmobilització i integració a les FARDC; la manca de pressió, o fins i tot la connivència, per part de les FARDC, que ha cooptat en alguns moments a alguns dels grups i els ha recolzat en detriment dels altres; la disponibilitat de recursos econòmics que han contribuït a convertir l'alternativa de l'economia de guerra en un modus vivendi; la instrumentalització de la violència a les eleccions del 2011, on es van configurar diversos moviments i partits polítics a la zona que han recorregut a l'ús de milícies per a tenir un lideratge polític i arraconar als adversaris, cosa que ha provocat la mobilització de les comunitats locals per protegir-se dels seus veïns entrant en un cicle d'acció-reacció. Tots aquests elements, entre d'altres, provoquen la continuïtat d'aquesta situació d'inestabilitat que dificulta la seva resolució.

3. ACTORS ARMATS IMPLICATS EN EL CONFLICTE

LES FARDC

El 2003 les Forces Armades congoleeses són refundades, producte dels acords de pau assolits a nivell nacional, i es creen les Forces Armades de l'RDC (FARDC). El país es troba amb més de 150.000 militars i combatents dels grups armats, entre les diferents forces i cossos de seguretat de l'Estat, com a romanents de les Forces Armées Zairoises i la Garde Présidentielle –de l'època de Mobutu–, les antigues Forces Armades Congoleeses (FAC) del període 1998-2003, i les desenes de milers de combatents resultants del procés de pau nacional, les diverses milícies Mai Mai, els combatents estrangers. Després dels diversos processos de desarmament, desmobilització, reintegració, repatriació i reassentament (desenes de milers de combatents pertanyen a grups armats estrangers que són repatriats), i la reforma del sector de la seguretat, les noves FARDC arriben a tenir al voltant de 150.000 membres, i la Policia Nacional Congoleesa entre 110.000 i 150.000 membres, amb els que es pretèn garantir la seguretat d'un territori del tamany d'Europa Occidental. No obstant això, el programa d'integració de les FARDC presentà serioses deficiències i no abordava la qüestió de les cadenes de comandament paral·leles –molts dels soldats romanien fidels als seus antics comandants– ni exclouïa de les files de l'Exèrcit els perpetradors de violacions dels drets humans, ni incloïa formació en dret internacional humanitari i dels drets humans. Les FARDC romanen fracturades per clivatges geogràfics, identitaris i molts dels 60.000 militars desplegats a l'est han estat responsables d'abusos i greus violacions dels drets humans contra la població civil. Anys després milers de menors desmobilitzats han estat novament reclutats a la força o voluntàriament per engreixar les files de les FDLR, les milícies Mai Mai i l'M23 (antic CNDP), principalment.

EL CNDP / M23

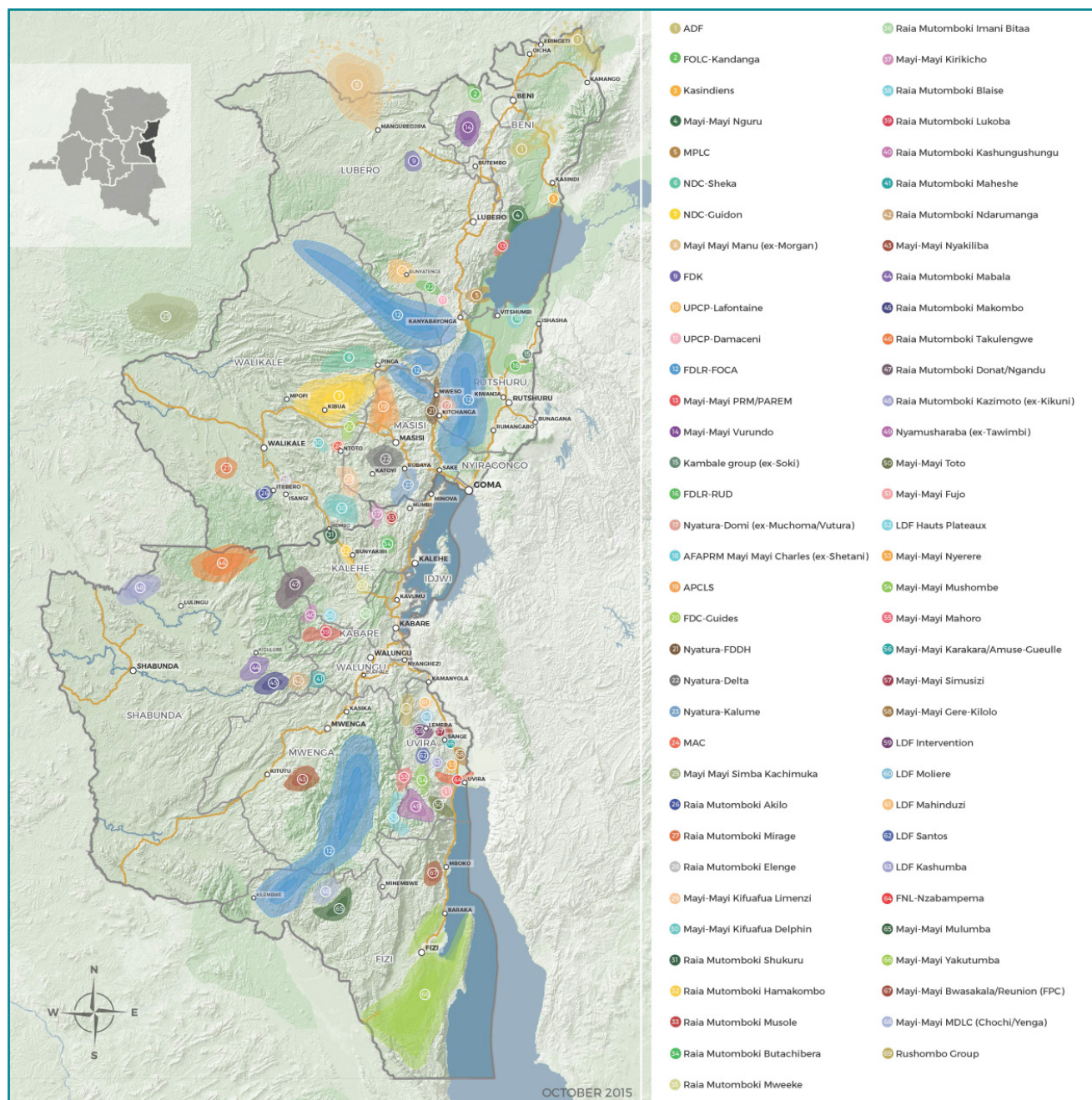
Després de la signatura dels acords de pau de 2002 i 2003, un dels principals grups armats congoleesos compost per població tutsi congoleesa, l'RCD-Goma (grup armat satèl·lit de Rwanda), es va integrar al Govern nacional de transició congolès. Tanmateix, alguns sectors d'aquesta comunitat van continuar sentint-se políticament exclosos i van crear el Congrès National pour la Défense du Peuple (CNDP), l'any 2006, amb el

continu suport de Rwanda, liderat pel general Laurent Nkunda, amb l'objectiu de defensar, protegir a la comunitat banyarwanda i garantir que aquesta població tingués representació política en les institucions congoleeses i se li reconegués la ciutadania congoleesa. També s'erigeix com el representant i defensor dels drets de la població congoleesa refugiada a Rwanda. Afirma combatre la discriminació de la comunitat banyarwanda, defensar-se de les FDLR i promoure el federalisme al país. Entre el 2006 i el 2012 s'integren i surten diversos cops de les FARDC fins que al març del 2012 creen el grup M23 (Mouvement 23 Mars) i s'enfronten novament a les FARDC, que els derrota al desembre de 2013 gràcies a la participació d'una brigada d'intervenció de l'ONU de caràcter ofensiu, fora del mandat de la missió de l'ONU al país (MONUSCO). Tanmateix, molts dels combatents de l'M23 estan refugiats a Rwanda i Uganda després de la derrota de desembre de 2013 i els intents per a repatriar-los i amnistiar-los han estat fracassats, per la qual cosa poden reactivar-se en qualsevol moment. Nkunda fou traït per un dels seus lloctinents, Bosco Ntaganda, i es troba retingut a Rwanda des del 2009. Ntaganda s'entregà el 2013 per ser jutjat a la Cort Penal Internacional.

Milícies Mai Mai

El nom «Mai Mai» (també «Mayi Mayi») té l'origen en el vocable suahili i lingala «maji», que significa aigua, i fa referència a les virtuts màgiques dels líquids i ungüents amb què els milicians es ruixaven abans de combatre, i que, segons afirmaven, els protegien de les bales i els convertien en invulnerables. Aquests guerrers tradicionals eren coneguts pels congoleesos per haver aterrit l'est del país durant la rebel·lió Simba/Mulele del 1964 (“Simba” significa lleó en swahili), liderats pel jove Laurent Kabila, rebel·lió que va ser sufocada per Mobutu; però la seva ferocitat i resistència ja es va fer famosa en l'època. Acostumen a tenir una adscripció ètnica i territorial. La violència exercida pels grups armats hutus ruandesos als Kivu el 1995 i les milícies de la comunitat banyarwanda, juntament amb la invasió de Rwanda i de les forces liderades per Laurent Kabila el 1996, provoca el seu ressorgiment. Actuen com a milícies d'autodefensa civil de caràcter nacionalista, oposades a la intervenció de Rwanda en els assumptes interns congoleesos, i per extensió exigeixen l'expulsió de la comunitat banyarwanda. Els milicians són joves de les diferents comunitats

Mapa 3.1. Grups armats a les províncies de Kivu Nord i Kivu Sud, RDC

Font: The Landscape of Armed Groups in the Eastern Congo, Jason K. Stearns & Christoph Vogel, Congo Research Group, desembre de 2015

existents a ambdues províncies, que viuen en condicions de vulnerabilitat i per als que formar part de les milícies d'autodefensa es converteix en una forma de subsistència i reconeixement social.² Durant els anys noranta es va estimar que podien

tenir uns 30.000 membres. Les milícies Mai Mai són un fenomen particular de l'est de l'RDC. En els acords de Pretòria i Sun City de 2002-2003, aconseguïen formar part del Govern de transició i són integrades a les Forces Armades. No obstant això, les tensions internes i les rivalitats personals de les diferents milícies, els retards en la seva integració a l'Exèrcit, els greuges en el si d'aquest

2 Cros, M.-F., i Misser, F. (2006), *Géopolitique du Congo (RDC)*, Bruxelles-les, Éditions Complexe.

per ser tractats com a soldats de segona, els pocs recursos destinats a la seva manutenció i salaris i les promeses incomplertes fan que la majoria de seus membres retornin a les comunitats d'origen.

Les milícies Mai Mai no són una estructura monolítica i organitzada, sinó que es tracta d'una vintena d'organitzacions, en l'actualitat més de setanta, que en determinats moments han creat aliances per negociar, i també per defensar-se de les agressions dels altres actors armats presents a l'est del país. Han variat en la seva legitimitat i la seva relació amb la població, i han evolucionat des del sentiment nacionalista cap a l'extorsió i el saqueig de la població civil a la qual afirmen protegir. Avui és un fenomen que respon principalment a l'absència de l'autoritat de l'Estat i està més pròxim a la delinqüència comuna, en alguns casos, que a una qüestió de protecció de les pròpies comunitats d'origen. En molts casos, s'han convertit progressivament en grups armats autònoms de la població civil de les seves comunitats d'origen, i els vincles amb els caps de village i els caps coutumiers són cada cop més desiguals en funció dels Mai Mai analitzats. En alguns casos aquests líders tradicionals segueixen sent els líders de les milícies, que també estan liderades per antics militars de les Forces Armées Zairoises de Mobutu, de les Forces Armades congoleuses de Kabila pare o de les FARDC (és a dir, que es van integrar i, posteriorment, descontents, van abandonar els seus llocs), que s'han transformat en senyors de la guerra a sou dels polítics locals o de notables, o per compte propi, i han atacat altres comunitats i altres zones per obtenir beneficis econòmics (fustes precioses, carbó vegetal, bestiar, extorsió, control de carreteres) i controlar o participar en l'explotació de recursos naturals. Així, les diferents milícies Mai Mai en l'actualitat actúen com la resta de grups, cometent saquejos i abusos de la població, segrestos de milers de menors, destacant sientre elles les PARECO, APCLS, Yakutumba, Sheka, Simba i Raia Mutomboki.

Rwanda

Les categories «tutsi» i «hutu» són flexibles i contenen elements d'ètnicitat, llinatge, clan, estatus social o activitat econòmica, tal com destaquen, entre d'altres, Gerard Prunier (1995) i Itziar Ruiz-Giménez (2003). L'arribada del colonialisme belga va instaurar el mite camític, pel qual els tutsis –entre el 10 i el 15% de la població– originaris de Núbia i Etiòpia i arribats en migracions entre els segles XII i XIII, serien

considerats una raça superior, més civilitzada i propera a Europa, que haurien aconseguit dominar a la població local, els bahutus i els batwa. Aquest mite, d'escàs rigor científic, va ser la base del govern indirecte dominat pels tutsis a Rwanda i a Burundi. Aquest mite estereotipat i les polítiques colonials discriminatòries van alimentar un agressiu complex d'inferioritat hutu, que va derivar en successives onades de violència en els anys cinquanta i seixanta, i que van portar al poder després de la independència (1962) a la majoria hutu, la qual havia alimentat un discurs en contra dels tutsis, considerant-los al seu torn invasors estrangers enfront dels hutus, els legítims habitants del país. No obstant això, abans de l'ocupació alemanya (1897) de la regió de Rwanda, Burundi i Tanzània, bantus i batutsis històricament havien viscut un procés d'integració i convivència.

A això cal afegir la població que viu en territori avui congolès.

L'estereotipació del mite camític i les polítiques colonials discriminatòries van alimentar un agressiu complex d'inferioritat hutu, que va derivar en successives onades de violència a Rwanda

En el curs de la dècada del 1950, l'ONU, d'acord amb un pla de democratització i posterior retirada pactada de les autoritats europees, va instar Bèlgica a incrementar la participació dels hutus en la vida pública. El 1959, els belgues havien reemplaçat la meitat dels jerarques tutsis per hutus. Aquell mateix any, els hutus van fundar el Partit del Moviment d'Emancipació Hutu (Parmehutu) i els tutsis monàrquics van crear el partit Unió Nacional ruandesa (UNAR), enmig de violents enfrontaments. A principis del 1960, dos anys abans de proclamar la República de Rwanda i declarar la seva separació de Burundi, l'ONU va supervisar les eleccions que van atorgar una àmplia majoria al partit hutu. Entre els anys 1961 i 1973, el Parmehutu va assassinar a 20.000 tutsis i va provocar la fugida de 300.000 persones en els anys posteriors (majoritàriament tutsis) a Burundi, Uganda, Tanzània i el llavors Zaire (l'actual RDC). Els tutsis restants van patir la confiscació de les seves terres i l'exclusió de tots els organismes de l'Estat, a més d'una criminalització per la seva presumpta col·laboració en les diverses invasions que van dur a terme, durant aquest període, els exiliats tutsis de la UNAR.

El 1973, es va gestar un cop d'estat per part de sectors del Parmehutu, disconformes amb la política exterior i el repartiment desigual dels privilegis pel president Gregoire Kayibanda, que fou enderrocat pel seu ministre de Defensa, el coronel Juvenal Habyarimana. Habyarimana va oficialitzar l'Estat de partit únic el 1975, i va exercir la direcció a través del Moviment Revolucionari Nacional per al Desenvolupament (MRND), amb el suport de França. La segregació dels tutsis que va promoure

va induir a l'exili a 300.000 persones, creant un fort sentiment de greuge tutsi entre la població exiliada, i els desitjos de recuperar el poder. El 1987 es creà en els camps de refugiats tutsis d'Uganda el Front Patriòtic Ruandès (RPF, per les sigles en anglès), amb l'objectiu de derrocar el Govern hutu de Rwanda.

A finals de la dècada del 1980, la caiguda abrupta del preu del cafè (que representava el 75% de les exportacions de Rwanda) va provocar un ensorrament socioeconòmic i l'inici d'una greu crisi al país. A l'octubre de 1990, l'RPF inicia la seva ofensiva a Rwanda, aturada gràcies a la intervenció de tropes de Bèlgica (referent tradicional dels tutsis), França (beneficiària de l'hegemonia hutu) i Zaire. El juny de 1991, el primer mandatari va signar la nova Constitució que preveia el multipartidisme, la separació dels poders de l'Estat i la limitació a dos mandats presidencials. L'agost de 1992, davant la violació sistemàtica de la Carta Magna, amb reiterats enfrontaments armats i intents de retorn al país per part de refugiats tutsis amuntegats als països veïns, l'ONU va negociar un cessament del foc i va convocar a converses de pau per a principis del 1993 a Arusha (Tanzània). El 6 d'abril de 1994, Habyarimana i el president de Burundi (també hutu) van morir en un atemptat aeri. Unes hores després, la missió de manteniment de la pau de l'ONU al país (UNAMIR) va abandonar Rwanda juntament amb 600 residents francesos. L'episodi de la mort de Habyarimana va donar inici a un genocidi contra els tutsis, a més de contra els hutus moderats i els twas, que va provocar la mort d'entre cinc-cents mil i un milió de persones (90% tutsis) en un lapse de cent dies. Aquesta xifra està subjecta a una important polèmica.³ A principis de juliol,

l'RPF va prendre Kigali amb el suport d'Uganda i el beneplàcit nord-americà, amb un gran impacte en termes de violència, ja que es considera que al voltant de 300.000 persones van morir en el que s'ha denominat el segon genocidi, ofensiva durant la qual també s'haurien pogut cometre crims contra la humanitat, encara que tampoc hi ha consens entorn d'aquesta qüestió.

L'ONU va reenviar tropes per garantir la instauració d'un Govern d'unitat nacional, en el qual el general major Paul Kagame, un dels comandants de l'RPF, es va convertir en l'home fort. L'ofensiva del RPF va provocar a més l'èxode de prop de dos milions de refugiats rwandesos. Aquesta població es va desplaçar bàsicament a l'est

de l'RDC –també a Burundi, i en menys quantitat a Tanzània– en l'anomenada Operació Turquesa. Aquesta operació francesa va crear una zona segura al sud-oest de Rwanda que va facilitar la fugida a l'RDC d'aquests dos milions de persones, entre els quals es van amagar els responsables del genocidi rwandès. Encara que la gran majoria dels refugiats eren civils, van ser utilitzats per un lideratge polític i militar rwandès que desitjava recuperar el poder a Rwanda, de manera que la població refugiada rwandesa va ser vista pels seus líders hutus com un instrument per manipular la comunitat internacional, seduir el president congolès, Mobutu Sese Seko amb l'ajuda humanitària rebuda per pal·liar la crisi, i amenaçar el nou Govern de Kigali.⁴ Des de llavors, per contrarestar aquest lideratge hutu a l'exili congolès que pretén derrocar al règim de Kagame,

Rwanda ha participat i interferit en els assumptes interns congolesos, primer en suport de Laurent Desiré Kabila per derrocar Mobutu (qui havia donat cobertura als responsables del genocidi rwandès) el 1997, i, posteriorment, per intentar derrocar Kabila.

L'any 2000, Kagame, l'home fort del règim, va ser nomenat president del país, i al 2003 es celebrà un plebiscit que va legitimar Kagame com a president, sota un clima de repressió i amenaces. L'octubre d'aquell any, les primeres eleccions parlamentàries pluripartidistes directes de Rwanda (en les quals els observadors van denunciar àmplies irregularitats, amenaces i pressió a l'oposició política) van atorgar una àmplia majoria a l'RPF. Des de llavors, malgrat els èxits econòmics aconseguits pel Govern de Kagame amb el suport internacional i el suposat èxit en la reconciliació del país, la vella guàrdia de l'RPF ha controlat el país, s'ha legitimat i ha justificat el clima de control

policial amb l'amenaça de les FDLR presents a l'RDC. Aquest argument també li ha servit per reprimir i silenciar la dissidència política, fins i tot la sorgida en el si de l'RPF, la qual cosa ha forçat alguns dels seus líders a exiliar-se davant la por de represàlies. Segons diversos analistes, els EUA, el Regne Unit i els seus aliats justifiquen l'ajuda al desenvolupament i l'ajuda militar que Rwanda rep amb la narrativa del genocidi i el sentiment de culpa de la comunitat internacional per no haver intervingut per aturar aquella situació, i gaudeix del suport internacional malgrat el clima de repressió i les violacions dels drets humans que comet en l'actualitat el seu Govern.

Rwanda ha interferit en els assumptes interns congolesos per fer front a la rebel·lió de les FDLR hereva del lideratge hutu que va cometre el genocidi a Rwanda

³ Mandani, M. (2001), *When Victims Become Killers: Colonialism, Nativism, and the Genocide in Rwanda*, Princeton, Princeton University Press.

⁴ Prunier, G. (2009), *From Genocide to Continental War*, Londres, Hurst & Company.

Les FDLR

Després del genocidi que va tenir lloc a Rwanda el 1994, entre els més de dos milions de refugiats rwandesos fugits a l'RDC es trobaven membres de les antigues Forces Armades ruandeses (FAR) i de les milícies Interahamwe, responsables del genocidi i derrotats per l'RPF, pertanyents majoritàriament a l'ètnia hutu. Això va propiciar la seva reagrupació amb l'objectiu de perpetrar nous atacs a Rwanda, amb la permissivitat i fins i tot connivència del Govern congolès de Mobutu. A aquest nucli inicial, conegut com Armée de Libération du Rwanda (ALIR), se li sumaren els joves congolesos de la comunitat banyarwanda reclutats voluntàriament o per la força a les províncies de Kivu Nord i Kivu Sud, des d'on van començar a llançar les seves operacions militars contra Rwanda. L'any 2000 ALIR es va unir a altres sectors politico-militars hutus amb base a Kinshasa i junts van crear les **Forces Démocratiques de Libération du Rwanda (FDLR)** l'any 2001, encara que les FDLR oficialment neguen estar vinculades a ALIR. Tant ALIR primer, com les FDLR posteriorment, col·laboren i reben el suport econòmic i militar de Kinshasa. El suport i la tolerància governamental continuaren de manera general indissimulada fins a inicis del 2009, quan el Govern congolès decideix canviar la seva política amb relació a les FDLR i col·laborar amb Rwanda. No obstant això, com testimonien diversos informes de Nacions Unides i altres ONG, alguns sectors de les FARDC han continuat donant suport a les FDLR i subministrant-los material militar. El grup ha vist reduir-se la seva capacitat militar amb el pas del temps i de les diferents ofensives militars de les FARDC i de Rwanda, i dels 6.000-8.000 combatents que tenia a principis dels 2000, a principis de 2016 no compta amb més de 2.000 combatents.

Les FDLR posseeixen una xarxa de suport i un lobby a diferents països del continent africà i a Europa (a Alemanya, Bèlgica, França i els països nòrdics) i a Amèrica del Nord (Canadà i els EUA). Els objectius de les FDLR són enderrocar l'actual Govern de Rwanda i promoure el diàleg polític, la democràcia i el respecte per les llibertats fonamentals en la societat rwandesa. La principal reivindicació de les FDLR –prèvia a un retorn pacífic al país– és la celebració d'un diàleg inter-rwandès inclusiu. El grup ha mantingut relacions de cohabitació amb la població local i de protecció, encara que la relació també ha oscil·lat cap a l'autoritarisme i la submissió de la població civil,

sovint víctima d'abusos, represàlies, violacions dels drets humans, reclutament forçat i saquejos. Actualment, la major part del finançament de les FDLR procedeix de la comercialització de productes a les zones mineres que controlen a l'est, a més dels impostos i la venda de cultius com l'oli de palma i el cànnabis.

Els grups armats ugandesos: l'LRA i l'ADF

Les **Allied Democratic Forces – National Army for the Liberation of Uganda (ADF-NALU)** és un grup rebel islamista dirigit per combatents ugandesos i congolesos que opera al nord-oest del massís de Rwenzori (Kivu Nord, entre RDC i Uganda). En els seus orígens comptava amb entre 1.200 i 1.500 milicians reclutats principalment en els dos països i a Tanzània, Kenya i Burundi, tot i que en l'actualitat no disposa de més de 250 combatents. És l'únic grup en l'àrea considerat una organització islamista, i està inclòs en la llista de grups terroristes dels EUA. Va ser creat el 1995 per la fusió d'altres grups armats ugandesos refugiats a RDC (Rwenzururu, ADF) i posteriorment va passar a anomenar-se ADF. En el grup preval una ideologia que té els seus orígens en moviments islamistes marginats a Uganda, vinculats al moviment islàmic conservador Salaf Tabliq. En els seus primers anys va ser instrumentalitzat pel Zaire de Mobutu (i posteriorment també Kabila) per pressionar Uganda, gaudia també del suport de Kenya

i del Sudan i tenia un fort suport clandestí a Uganda. En un inici pretenia instaurar un Estat islàmic a Uganda, però en els anys 2000 es va afermar en les comunitats que l'acollien a l'RDC, convertint-se en una amenaça de caràcter local a l'administració congoleesa, encara que la seva activitat va ser limitada. A principis de 2013 el grup va iniciar una onada de reclutament i segrestos i una escalada d'atacs contra la població civil. Les ADF tenen la seva base d'operacions al voltant de Beni i Butembo (Grand Nord, a la zona nord de la província de Kivu Nord), com a comerciants, i tenen contactes i el suport de comerciants congolesos. Segons diversos analistes locals, aquest grup és utilitzat per empreses de l'explotació de la fusta com a supervisor al territori del Grand Nord i a Ituri. També cultiva camps i taxa la circulació de productes. Oficials de l'Exèrcit ugandès han tingut contactes amb les ADF, i els haurien subministrat armes. Les dificultats per desarticular les ADF deriven de la col·laboració de les comunitats transfrontereres amb el grup armat, de la fragilitat de l'Exèrcit congolès i de les relacions de vegades difícils

Els objectius de les FDLR són enderrocar l'actual Govern de Rwanda i promoure el diàleg polític, la democràcia i el respecte per les llibertats fonamentals en la societat rwandesa

entre l'RDC i Uganda. Durant l'any 2014 les FARDC van iniciar una ofensiva militar, Sukola I (neteja, en lingala), de resultat desigual, i entre finals de 2014 i 2015 van morir al voltant d'uns 450 civils suposadament a mans del grup. A l'abril de 2015 el seu líder, Jamil Mukulu, va ser detingut a Tanzània i extraditat a Uganda. Tot i que afeblit, el grup manté la capacitat militar i la resta de jerarquia es manté intacta.

Per altra banda, el nord d'Uganda ha patit des del 1986 un conflicte en el qual el grup armat d'oposició **Lord's Resistance Army (LRA)**, mogut pel messianisme religiós del seu líder, Joseph Kony, ha intentat enderrocar el Govern de Yoweri Museveni, instaurar un règim basat en els deu manaments de la Bíblia i treure de la marginalització la regió nord del país. La violència i la inseguretat causades pels atacs LRA contra la població civil, el segrest de menors per engrossir-ne les files (uns 25.000 des de l'inici del conflicte) i els enfrontaments entre el grup armat i les Forces Armades (juntament amb les milícies progovernamentals) i les greus violacions dels drets humans comesos per totes les parts, inclòs el Govern, van provocar la mort d'unes 200.000 persones i el desplaçament forçat de prop de dos milions de persones en el moment més àlgid del conflicte. L'LRA va ampliar les seves activitats als països veïns (l'RDC, la República Centreafricana, Sudan) on va establir les seves bases, atesa la incapacitat de l'RDC i de la República Centreafricana de frenar-lo, i de la complicitat de Sudan.

Entre 2006 i 2008 es va celebrar un procés de pau que va aconseguir establir un cessament d'hostilitats,⁵ encara que va fracassar, i el desembre de 2008 els exèrcits ugandès, congolès i del Sudan Meridional (SPLA, el juliol de 2011 es converteix en estat independent, el Sudan del Sud) van dur a terme una ofensiva contra l'LRA, cosa que va provocar la disgregació del grup cap al nord-est de l'RDC, el sud-est de la República

Centreafricana i el sud-oest de Sudan i el sud-oest de Sudan del Sud, on va continuar l'ofensiva, d'ara en endavant per part de petits grups amb una certa autonomia. Les operacions militars per desarticular l'LRA haurien empès el grup (o algunes de les seves unitats, principalment la liderada per Joseph Kony, cada vegada més cap al nord, l'haurien fragmentat i s'hauria internacionalitzat la seva composició.

Desenes de membres de l'LRA han desertat durant els darrers anys, han estat capturats o

han mort com a conseqüència e trobades amb les Forces Armades, fins al punt que el nombre de components s'ha reduït a uns pocs centenars, majoritàriament menors d'edat, malgrat que no ha perdut la seva capacitat letal.

Al 2011, els EUA van decidir aportar un centenar d'assessors militars per donar suport als països del centre d'Àfrica i l'operatiu militar promogut per la UA (la Iniciativa de Cooperació Regional contra l'LRA [RCI-LRA]) en la captura del líder del grup, Joseph Kony. L'LRA estaria emprant la tàctica de guerra de guerrilles, llançant atacs contra comunitats aïllades en zones que la seguretat, la presència de l'Estat, l'accessibilitat i les comunicacions són molt limitades. El mòbil de la majoria dels atacs dels darrers anys ha estat la supervivència del grup mitjançant el pillatge d'aliments, medicaments i armes i el segrest de menors.

LES FNL

L'origen de les Forces Nationales de Libération (FNL) a Burundi es remunta a finals dels anys setanta, concretament al 1979, quan es crea el Partit per l'Alliberament del Poble Hutu (PALIPEHUTU), com a conseqüència de la violència estatal i la impunitat envers els responsables dels crims, que van alimentar el seu sorgiment, i sobretot per l'exclusió a la qual es veien sotmesos amplis sectors de la població, exclusió amb components ètnics, regionals, polítics i de gènere. Des del 1991, el braç militar del moviment PALIPEHUTU, les Forces Nacionals d'Alliberament (FNL), va començar a llançar atacs des dels camps de refugiats situats a Tanzània i des de l'RDC, sobretot a partir del cop d'estat del 1993. Aquest grup va ser el darrer en acceptar la signatura dels acords de pau d'Arusha i es mantingué actiu fins al 2009, quan es va sumar a la contesa política amb la seva renúncia a la violència. No obstant això, les eleccions del 2010, titllades de fraudulentess per l'oposició, van suposar un obstacle i han provocat una involució en el país a causa de la reconfiguració d'una part de la insurgència. A més a més, cal destacar el creixent autoritarisme i la persecució de l'oposició política per part del Govern, que ha empès a part de l'oposició a recuperar la lluita armada com a instrument de pressió. Existeixen romanents de les FNL i altres actors burundesos refugiats a l'est de l'RDC, a la província de Kivu Sud, en concret a la plana del riu Ruzizi, límit entre l'RDC i Burundi. Una altra de les zones de presència de les FNL és el territori de Fizi, entre l'altiplà d'Uvira i la península d'Ubwari.

⁵ Royo, Josep M. (2008), *Escenarios de paz y de guerra en el norte de Uganda*, Quadern de Construcció de Pau núm. 6, Escola de Cultura de Pau, juliol.

L'FRPI

El districte d'Ituri, a la part sud-est de la província d'Orientale, fronterer amb Uganda, va patir un greu conflicte entre el 1998 i el 2003 caracteritzat per ser un reflex del conflicte armat que patia el conjunt del país, ja que els Governos d'Uganda, Rwanda i l'RDC disposaven d'actors armats locals per maximitzar els seus interessos. La retirada de les tropes ugandeses el 2003 va deixar un buit de poder que van intentar ocupar les diverses milícies i senyors de la guerra locals, fet que forçà una intervenció internacional (Operació Artemis, de la UE, liderada per França). Avui dia s'ha reduït d'una manera rellevant la tensió a la regió a causa de la presència de les tropes de la MONUSCO i dels avenços en el procés de DDR i les operacions militars en curs. Les tensions a Ituri van ser resultat de diversos factors, que en el fons inclouen tradicionals disputes per la propietat de la terra (els lendu, la meitat de la població de la regió, són agricultors, i els hema, ramaders), tensions intercomunitàries exacerbades (lluita pel poder polític, preeminència de la comunitat hema en el període de colonització belga) que han estat manipulades, instrumentalitzades i avivades per interessos econòmics i polítics, principalment per Uganda i Rwanda. Aquesta regió, com l'est i sud-est del país, és rica en recursos naturals, com la fusta, l'or, els diamants, el coltan, l'urani i, recentment, el petroli.

Aquesta regió va ser controlada des de l'inici de la guerra per les Forces Armades ugandeses, i l'objectiu principal en va ser exercir el monopoli sobre els principals recursos naturals locals. No obstant això, persisteix la inestabilitat a causa de la persistència de les activitats del **Front de Résistance Patriotique d'Ituri (FRPI)**. Les FRPI van ser creades el novembre de 2002 a partir de joves de la comunitat ngiti, aliats de la comunitat lendu i del grup Front des Nationalistes et Integrationnistes (FNI), desmobilitzat l'agost de 2007 i convertit en partit polític. El grup, oposat a la Union des Patriotes Congolais (UPC) de Thomas Lubanga Dyilo,⁶ principal milícia hema, va arribar a tenir al voltant de 9.000 combatents l'any 2003 i va rebre el suport d'Uganda. Encara que a l'entorn de 15.000 membres de les FRPI es van desmobilitzar el 2006 i el seu principal líder, Germain Katanga, va ser arrestat i transferit a la CPI acusat de crims de guerra i crims contra la humanitat, diverses faccions no desmobilitzades o que van participar al procés de DDR i posteriorment es van reorganitzar segueixen cometent actes de saqueig, talls de carreteres i extorsió de la població civil, així com reclutament de menors. Les FARDC tenien en marxa una operació militar durant el 2015 per intentar forçar aquest grup a deixar les armes.

⁶ El 17 de març de 2006 Thomas Lubanga fou el primer líder d'un grup armat arrestat i transferit a la CPI. El seu judici es va iniciar el 2009 i va culminar a mitjan març de 2012. Fou declarat culpable de crims de guerra per haver reclutat per la força menors per formar part del grup armat. Ha estat la primera sentència de la CPI en els seus onze anys de funcionament.

4. IMPACTE DE L'ARMAMENTISME

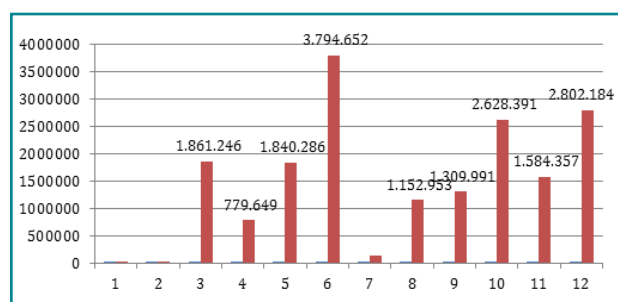
Exportacions d'armes de la UE a l'RDC

Les vendes de material de defensa de la UE a l'RDC poden analitzar-se amb dades oficials des de 2001, quan va començar-se a publicar l'informe europeu d'exportacions de material de defensa i doble ús. Malgrat que les informacions facilitades per cada estat són diferents en quant al seu detall i precisió, els totals d'exportacions autoritzades i realitzades ens poden servir per interpretar les tendències i volums principals de les vendes d'armament a l'RDC en un període en què el conflicte s'ha mantingut viu. Un indicador de què ha sigut així és l'embargament d'armes existent des del 2002 fins l'actualitat.

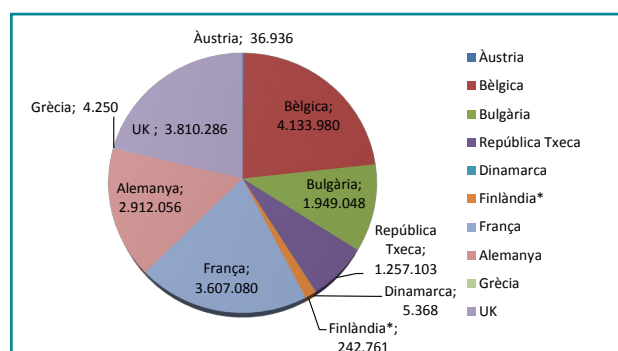
El període analitzat mostra que hi ha hagut un important volum de material de defensa autoritzat per ser exportat de la UE a l'RDC, aplegant a 17.958.868 d'euros corrents. Destaquen les autoritzacions de l'antiga potència colonial que controlava l'RDC, Bèlgica. Tanmateix, el seu protagonisme com a principal venedor de material de defensa a l'RDC fins el 2008 ha sigut substituït pel de Regne Unit, França i Alemanya, les tres principals indústries armamentistes d'Europa, els quals conjuntament concentren el 58% de les autoritzacions del període. Cal dir que Regne Unit i Alemanya han destinat part d'aquestes transferències a la Missió de Nacions Unides. Pel que fa a la resta de països de la UE que han informat d'alguna exportació d'armes autoritzada o realitzada, Àustria, Dinamarca, Grècia i Finlàndia tanquen la llista, aquests dos últims i Àustria el 2006 però han destinat les seves transferències a armar la missió de Nacions Unides a l'RDC.

Finalment, cal interpretar aquestes dades conjuntament amb les denegacions que alguns dels estats de la Unió han realitzat durant el període, aplicant la legislació comuna d'àmbit europeu, ja que junt a l'embargament a l'exportació d'armes a l'RDC, pot portar a interpretar que hi ha autoritzacions de vendes d'armament que podrien considerar-se incompliment de la Posició Comuna sobre exportació d'armes. En tot cas poden portar a la conclusió de que mentre uns països han considerat inapropiat vendre armes a l'RDC, al considerar que el país es trobava en conflicte, sota sancions o embargament, amb risc de no preservar la pau a la regió o on hi havia la possibilitat factible de que el material de defensa pogués ser transferit a indrets i actors en conflicte, d'altres no ho han fet i poden ser considerats responsables, amb coneixement de causa, d'alimentar amb armament o qualsevol tipus de material de defensa el conflicte de l'RDC.

Gràfic 4.1. Exportacions autoritzades de material de defensa de la UE a l'RDC 2001-2012 (evolució temporal)

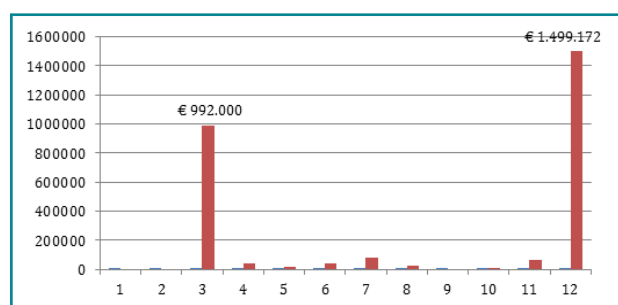

Gràfic 4.2. Exportacions autoritzades de material de defensa de la UE a l'RDC 2001-2012 – per països exportadors

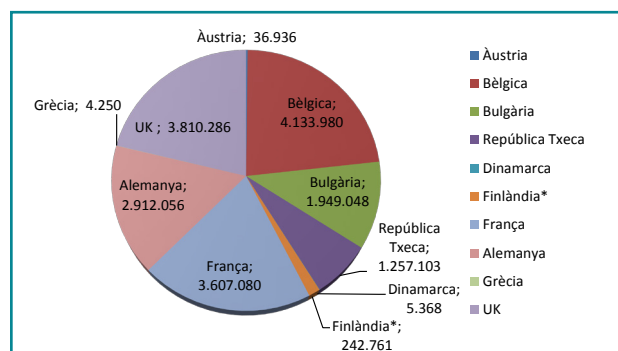

Font: EU Annual Reports According to Operative Provision 8 of the EU Code of Conduct on Arms Exports (http://www.eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm)
*Finlàndia dedica les seves vendes a la missió militar de Nacions unides

Gràfic 4.3. Exportacions realitzades de material de defensa de la UE a l'RDC 2001-2012 (evolució temporal)

Gràfic 4.4. Exportacions realitzades de material de defensa de la UE a l'RDC 2001-2012 – per països exportadors

Font: EU Annual Reports According to Operative Provision 8 of the EU Code of Conduct on Arms Exports (http://www.eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm)

Taula 4.1. Llicències denegades d'exportació de material de defensa de la UE a l'RDC 2001-2012

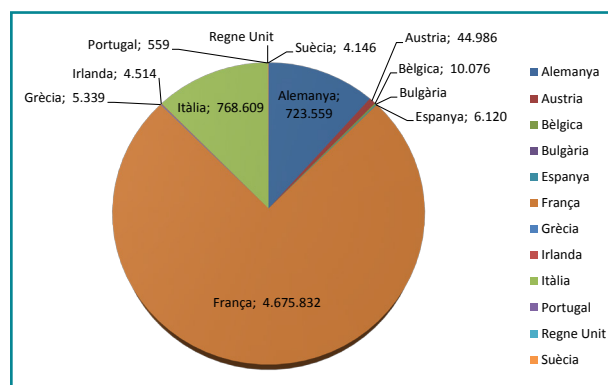
	Total	Categoria	Criteris apel·lats
2001	2	..	1
2002	3	..	1
2003	1	ML 10	7
2004	..		
2005	10	ML 1	1, 3, 7
		ML 2	3, 7
		ML 3	3, 4, 7
		ML 11	1, 3
2006	..		
2007	1	ML 6	1, 3, 7
2008	2	ML 6	1, 3
2009	2	ML 6	1, 3, 7
2010	..		
2011	12	ML 2	2, 4, 7
		ML 3	2, 3, 4, 7
		ML 4	2, 4, 7
		ML 6	1
2012	1	ML 6	1

Font: EU Annual Reports According to Operative Provision 8 of the EU Code of Conduct on Arms Exports (http://www.eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm)

Cal també consultar altres vendes directes d'armament a les que es poden accedir a través de les bases de dades més rellevants sobre transferències d'armes a l'RDC des de països de la UE. Pel que fa a les xifres que mostra el SIPRI, la informació disponible és escassa però tanmateix dóna una idea del tipus d'armament efectivament transferit a l'RDC en diferents moments del conflicte. Per una banda veiem que França va subministrar avions militars el règim de Mobutu Sese Seko, mentre Bèlgica va fer el mateix amb almenys un helicòpter militar el 2002. Bulgària, que veiem que va autoritzar el 2012 una gran quantitat d'exportació d'armes a l'RDC, va efectivament realitzar la venda el 2013 de material d'artilleria (Consultar la *Taula 2. Vendes d'armament identificades a l'RDC (1995-2013)* de l'annex).

En últim lloc, dotze països de la UE també apareixen com alguns dels principals venedors d'armes petites i lleugeres, tal i com es pot comprovar a la *Taula 3. Transferències d'armes petites i lleugeres de la UE a l'RDC (1995-2013)* de l'annex. Hi destaquen clarament, per les seves exportacions de l'armament més utilitzat en el tipus de conflicte que es desenvolupa a l'RDC, França, Alemanya i Itàlia.

Gràfics 4.5. Exportacions europees d'armes petites i lleugeres a l'RDC 1995-2013

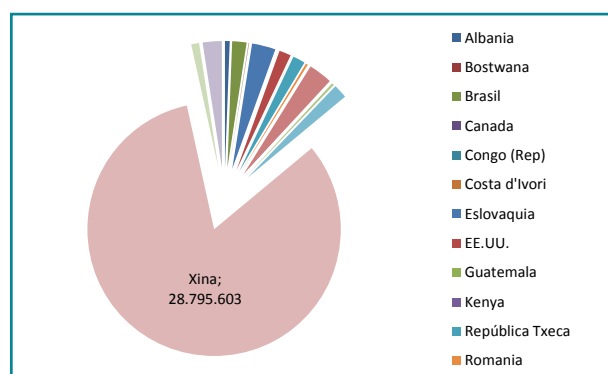
Font: NISAT, valor en USD corrents

Exportacions de la resta del món a l'RDC

Des de 1996 fins a l'actualitat, el país que destaca per les seves exportacions d'armes a l'RDC, segons la base de dades del SIPRI que es pot consultar a la taula de l'annex: *Taula 4. Vendes d'armament identificades a l'RDC (1995-2013)* és Ucraïna, qui ha transferit nombrosos helicòpters de combat, tancs i armament petit i lleuger de diversos tipus. Fins i tot al període de la gran contesa bèl·lica en el conflicte congolès, Sèrbia, Líbia i Bielorrússia --a més d'Ucraïna-- han subministrat armament.

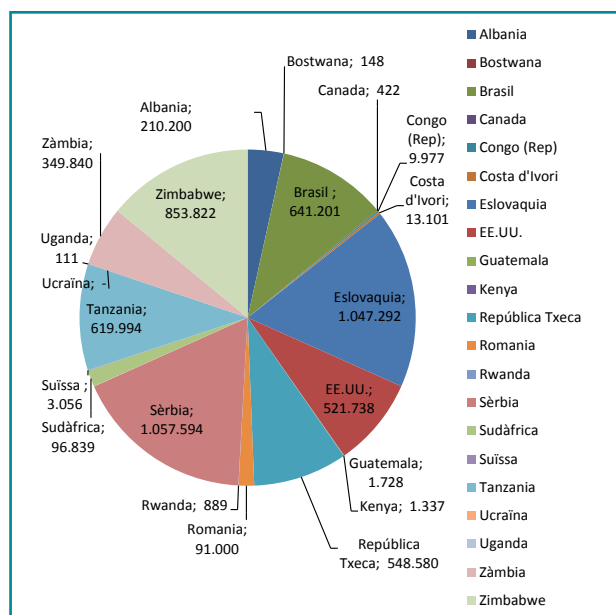
En relació a les vendes d'armes petites i lleugeres que recull la base de dades NISAT del PRIO (*Taula 2. Transferències d'armes petites i lleugeres a l'RDC (resta del món) (2004-2013)* de l'annex), es pot comprovar com 22 països a part de la UE han exportat diversos tipus de municions, bombes, explosius, pistoles, revòlvers i tot tipus d'armament corresponent a la categorització que inclou les armes que es poden transportar per una o dues persones, que són les més utilitzades en conflictes com el de l'RDC.

Gràfic 4.6. Transferències d'armes petites i lleugeres a l'RDC (resta del món) (2004-2013)

Font: NISAT, valors USD corrents

Gràfic 4.7. Transferències d'armes petites i lleugeres a l'RDC (resta del món) (2004-2013)

Font: NISAT, valors USD corrents

Destaca d'entre totes una venda de grans dimensions tenint en compte el tipus d'armament, procedent de la Xina l'any 1998 que suposa el 83% del valor total d'exportacions d'armes petites i lleugeres de la resta del món a l'RDC. També poc abans dels anys del punt àlgid i del conflicte bèl·lic, va haver-hi una important venda directa al govern congolès per part d'Eslovàquia i la República Txeca. Cal destacar els volums d'exportació de Brasil, els EUA i Sèrbia, realitzats en l'última dècada. Si bé s'han identificat també per part del PRIO diverses transferències d'armes petites ucraïneses a l'RDC, es desconeix el valor de les operacions de venda. [el detall es pot consultar a la Taula 4. Transferències d'armes petites i lleugeres realitzades a l'RDC (resta del món) de l'annex].

Per altra banda, en el cas de les exportacions d'armes, cal analitzar també la informació procedent dels informes realitzats sobre el terreny -que en el cas de l'RDC són molt nombrosos- perquè mostren exemples concrets d'armament destinat directament a faccions armades, oficials o rebels, i el trànsit entre estats i entre els mateixos grups armats.

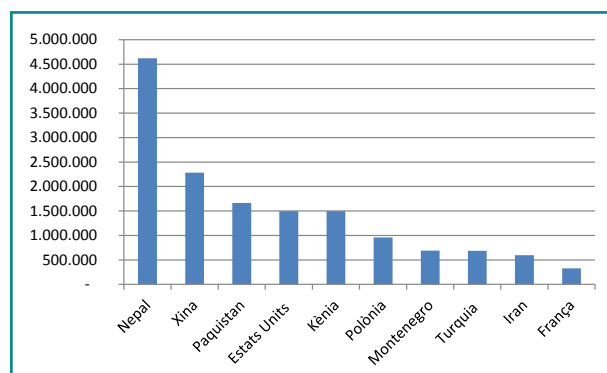
Pel que fa a Europa, s'ha identificat material de defensa de Bèlgica, França, Suïssa, Gran Bretanya i Dinamarca, però armament com a tal només de Bulgària, República Txeca i Ucraïna. També s'ha localitzat a l'RDC material de defensa d'Israel i els EUA. Però el principal subministrament d'armes

petites i lleugeres prové dels propis països africans (Sudàfrica, Angola, Tanzània, Sudan i Egipte, a més d'Uganda i Rwanda, actors especialment actius en el conflicte armat de l'RDC) i d'altres (Jordània, la Xina, Malàisia i Corea del Nord). També s'ha trobat armament sud-africà, grec, xinès, rus, nord-americà i serbi, el qual ha acabat en moltes ocasions en mans de grups rebels (Taula 6. Identificació de la procedència d'armes trobades en el conflicte d'RDC de l'annex). Cal observar en aquest sentit que també es produeixen desviacions internes d'armes, de les FARDC a diversos grups armats rebels (Taula 5. Desviacions internes d'armament en el conflicte d'RDC de l'annex).

Exportacions d'armes petites i lleugeres a fronteres poroses (Burundi, Rwanda i Uganda)

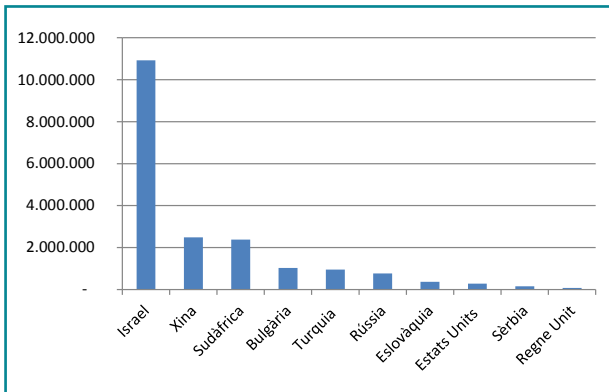
Com hem pogut comprovar abans, les fronteres pel que fa al tràfic d'armament entre els països veïns a l'RDC són considerades poroses. És per això que és rellevant comprovar les vendes d'armament als països veïns, especialment les referides a les categories d'armament petit i lleuger amb més possibilitats de ser fruit de la venda il·legal i de la seva utilització en el tipus de conflicte armat que es desenvolupa a l'est d'RDC. Com podem comprovar en les taules 8, 9 i 10 de l'annex (Exportacions d'armes petites i lleugeres a Burundi, Rwanda i Uganda (1995-2013)), i als gràfics que mostrem a continuació on es destaquen els principals 10 exportadors d'armes a l'RDC dels últims anys, la Xina apareix sempre com un actor primordial en l'armamentisme de l'Àfrica i en aquest cas de la regió dels Grans Llacs i de manera directa i indirecta del conflicte d'RDC. També apareix amb un rol preponderant els EUA i Sudàfrica. Destaca, però que puntualment Nepal hagi venut la major part de l'armament petit i lleuger a Burundi, Israel a Rwanda i Sudàfrica a Uganda.

Gràfic 4.8. Principals exportadors d'armes petites i lleugeres a Burundi (1995-2013)

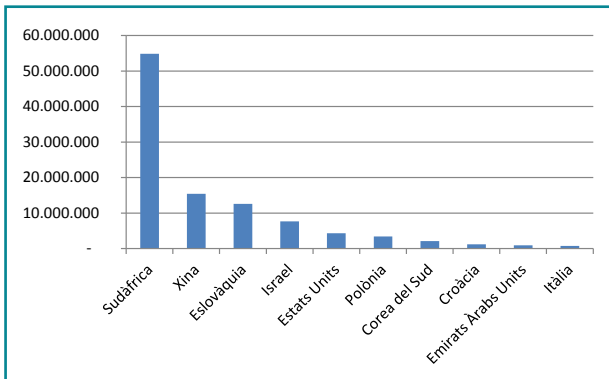
Font: NISAT, USD corrents

Gràfic 4.9. Principals exportadors d'armes petites i lleugeres a Rwanda (1995-2013)

Font: NISAT, USD corrents

Gràfic 4.10. Principals exportadors d'armes petites i lleugeres a Uganda (1995-2013)

Font: NISAT, USD corrents

Les armes petites i lleugeres que han sigut exportades als països veïns d'RDC han pogut haver estat desviades de manera massiva cap el conflicte de l'est del país. Són diverses les fonts que demostren amb troballes sobre el terreny que l'armament que arriba a algun dels països fronterers acaba en mans de grups rebels. El cas de les fronteres més poroses i més relacionades amb el bel·licisme a la zona del conflicte n'és un bon exemple. Identificar els països origen de les armes apel·la un cop més a la responsabilitat de potències regionals africanes, grans productors d'armament petit al món i exportadors tradicionals amb puixants indústries armamentístiques, com és el cas de Sudàfrica o Kenya pel que fa a l'Àfrica, la Xina, Estats Units, Rússia, Israel i Polònia, entre d'altres.

5. DESPESA MILITAR

El nivell de militarització en un lloc en conflicte armat es pot mesurar amb l'accés a les armes i l'adquisició de material de defensa per les parts bel·ligerants. A part, es pot mesurar també amb els recursos destinats a la despesa militar ja que és aquesta la que fa que hi hagi pressupost suficient per a mantenir les activitats armades, tant pel que fa al pagament de salaris a la tropa com a la compra de noves armes i municions. Per tant, analitzarem l'evolució de la despesa militar, en termes absoluts, en percentatge del PIB i també en termes relatius sobre el pressupost del país.

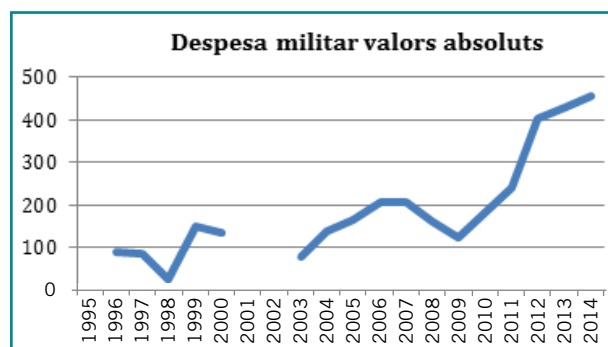
Taula 5.1. Evolució de la despesa militar a l'RDC

	Milions d'USD corrents	% pressupost	% PIB
1995	nd	nd	nd
1996	89,3	16,20%	1,50%
1997	83,8	12,80%	1,40%
1998	26,6	3,50%	0,40%
1999	149,3	12,30%	1,20%
2000	132,9	8,90%	1,00%
2001	nd	nd	nd
2002	nd	nd	nd
2003	78,7	8,80%	1,40%
2004	137,6	12,80%	2,10%
2005	165,2	10,20%	2,30%
2006	205,1	10,10%	2,40%
2007	205	9,90%	2,10%
2008	160	5,70%	1,40%
2009	122,4	4,10%	1,10%
2010	184	5,10%	1,40%
2011	239	5,20%	1,50%
2012	401	7,50%	2,10%
2013	429	7,50%	2,00%
2014	456	7%	2,00%

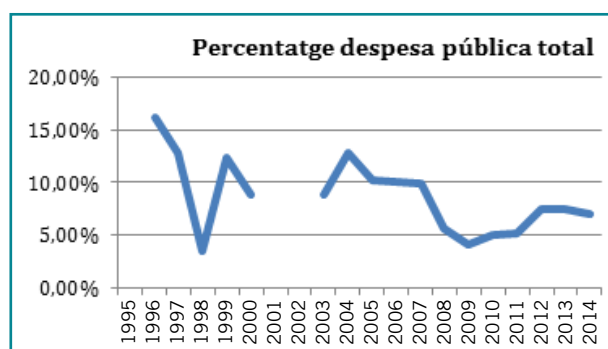
Font: Elaboració pròpia a partir de SIPRI database

Podem observar com el pressupost militar congolès s'ha multiplicat per quatre des dels anys abans i l'immediatament posterior a les principals hostilitats de la guerra a l'RDC. Constatem també que els últims tres anys, des del 2012, el pressupost s'ha duplicat en termes absoluts i aplega i supera el 7% del pressupost públic congolès i el 2% del PIB. A les gràfiques 5.1., 5.2. i 5.3 es veu clarament com la tendència a la baixa dels recursos destinats a les qüestions militars present fins el 2009 va veure's substituïda per un augment constant en termes absoluts i estable en termes rela-

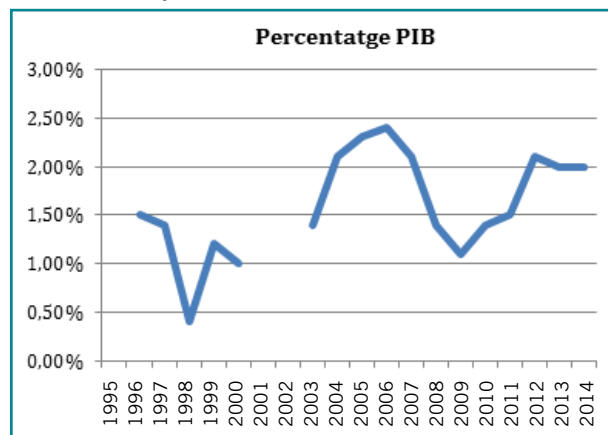
Gràfic 5.1. Despesa militar de l'RDC (valors absoluts)

Gràfic 5.2. Despesa militar de l'RDC (% pressupost)

Gràfic 5.3. Despesa militar de l'RDC (% PIB)

tius els últims anys, fruit del creixement econòmic del país dels darrers anys.

Els pressupostos militars en un país com l'RDC, immers en un conflicte en el que els recursos destinats a les qüestions de seguretat interna presenten un evident caràcter militaritzador i d'abastiment d'armes, requereix una reflexió relacionada amb el concepte de cost d'oportunitat. Per altra banda, els diversos elements del conflicte que es perpetuen a causa de dinàmiques com les de l'economia política de guerra, requereixen una prioritització de les despeses socials que afavoreixin els processos de resolució del conflicte i de reduccions de les violències que pateix la població de l'est de l'RDC. La despesa militar creixent i elevada a l'RDC pot haver suposat una desviació de recursos escassos cap a factors que alimenten el conflicte.

6. L'ECONOMIA POLÍTICA DE LA GUERRA

El control i l'espoliació dels recursos naturals ha contribuït a la perpetuació de la guerra a l'RDC, que situa les seves arrels a les *tenebres* de Joseph Conrad, quan començà el saqueig belga d'aquesta part del continent africà al segle XIX. En aquest negoci han participat les Forces Armades congolese (FARDC), grups armats locals i estrangers, empreses locals, diversos països veïns i multinacionals occidentals i asiàtiques, segons va assenyalar Nacions Unides per primer cop a l'abril de 2001.⁷ És la mateixa Nacions Unides la que en aquell moment afirmava que l'explotació era *sistemàtica i sistèmica* i que els càrtels tenien ramificacions per tot el món. Remarcava que nombroses empreses havien participat en la guerra i l'havien fomentat directament, intercanviant armes per recursos naturals, i d'altres havien facilitat l'accés als recursos financers per comprar armes, i afegia que els donants bilaterals i multilaterals havien adoptat actituds *molt diverses* davant els governs implicats. Tanmateix, de l'informe només se'n va derivar un conjunt de recomanacions de l'OCDE de bones pràctiques de caràcter voluntari.

Tots els actors armats s'han beneficiat de l'explotació il·legal dels recursos naturals de l'est de l'RDC, així com un conjunt d'empreses locals i transnacionals que operen a través d'intermediaris al país, qüestions que han estat assenyalades per part de Nacions Unides, així com per nombroses organitzacions internacionals, que no obstant això han provocat poques reaccions per part de la comunitat internacional per frenar aquest espoli.

Els actors armats s'han beneficiat de tres formes diferents pel que fa als recursos miners del país: mitjançant el seu control físic, el comerç i l'establiment de taxes. Poden dur a terme directament l'espoliació dels recursos, mitjançant grups de treballadors en règim d'esclavitud, ja sigui perquè gestionen el comerç i l'exportació dels recursos naturals, o perquè controlen i exploten les mines directament. Una altra forma és l'establiment de mecanismes d'explotació indirecta, com pot ser la taxació en origen, a les pròpies mines, al trànsit per carretera, establint controls

i barreres físiques a les vies de comunicació, o per aire, establint taxes a les companyies aèries que realitzen el transport fins als *comptoirs*⁸ que es troben a la majoria de localitats i ciutats de l'est de l'RDC, destacant Butembo, Goma i Bukavu.⁹ A més del control i l'explotació dels recursos naturals, cal tenir en compte altres recursos que generen importants beneficis per als grups armats i les FARDC, com són la taxació al comerç i cria de ramaderia bovina, molt important per a la comunitat banyarwanda, per als banyamulenge i per Rwanda i Burundi. A més dels congolese, els ramaders rwandesos i burundesos envien o tenen les seves ramaderies als Kivus –on no hi ha tants problemes de pressió demogràfica i competència pels territoris rics en pastures com als seus països–, l'explotació de la fusta, l'agricultura i la producció de carbó vegetal –que s'exporta també a Rwanda i Burundi, països que es troben pràcticament desforestats com a conseqüència d'aquesta activitat–.

Nacions Unides afirmava el 2001 que l'explotació era sistemàtica i sistèmica i que els càrtels tenien ramificacions per tot el món. Poques coses han canviat des d'aleshores

Han passat 15 anys des d'aquell primer estudi del Grup d'Experts de Nacions Unides i, tot i que la situació sobre el terreny no és tan greu com aleshores, ja que les tropes dels països veïns –en especial, Uganda i Rwanda– s'han retirat de l'RDC i ara tenen unes relacions acceptables amb el seu veí congolès, les pràctiques d'espoliació il·legal continuen seguint els mateixos patrons, així com la violència sexual i el desplaçament forçat de població com a conseqüència dels enfrontaments. Cal recordar que la situació a l'RDC és una suma de molts factors, ja que conflueixen no només l'explotació dels recursos naturals en el finançament de la guerra, sinó també tensions sobre la propietat de la terra, qüestions identitàries no resoltes, lluites dels poders regionals i la feblesa i corrupció de l'Estat. En conseqüència, el control de l'espoliació dels recursos naturals no posarà fi als múltiples problemes que afecten al país, però sí pot deixar de finançar l'economia de guerra derivada de l'espoliació dels recursos i l'extorsió permanent a la que es troba sotmesa el sector de la mineria i la població civil que hi treballa per part dels grups armats encara actius i de sectors de les Forces Armades.

⁷ Vegi's Consejo de Seguridad de la ONU, *Carta de fecha 12 de abril de 2001 dirigida al Presidente del Consejo de Seguridad por el Secretario General. Informe del Grupo de Expertos encargado de examinar la cuestión de la explotación ilegal de recursos naturales y otras formas de riqueza de la República Democrática del Congo*, S/2001/357 de 12 d'abril de 2001. <http://www.un.org/es/sc/documents/letters/2001.shtml>

⁸ Oficines de compra-venda de recursos minerals i punt d'origen de les exportacions.

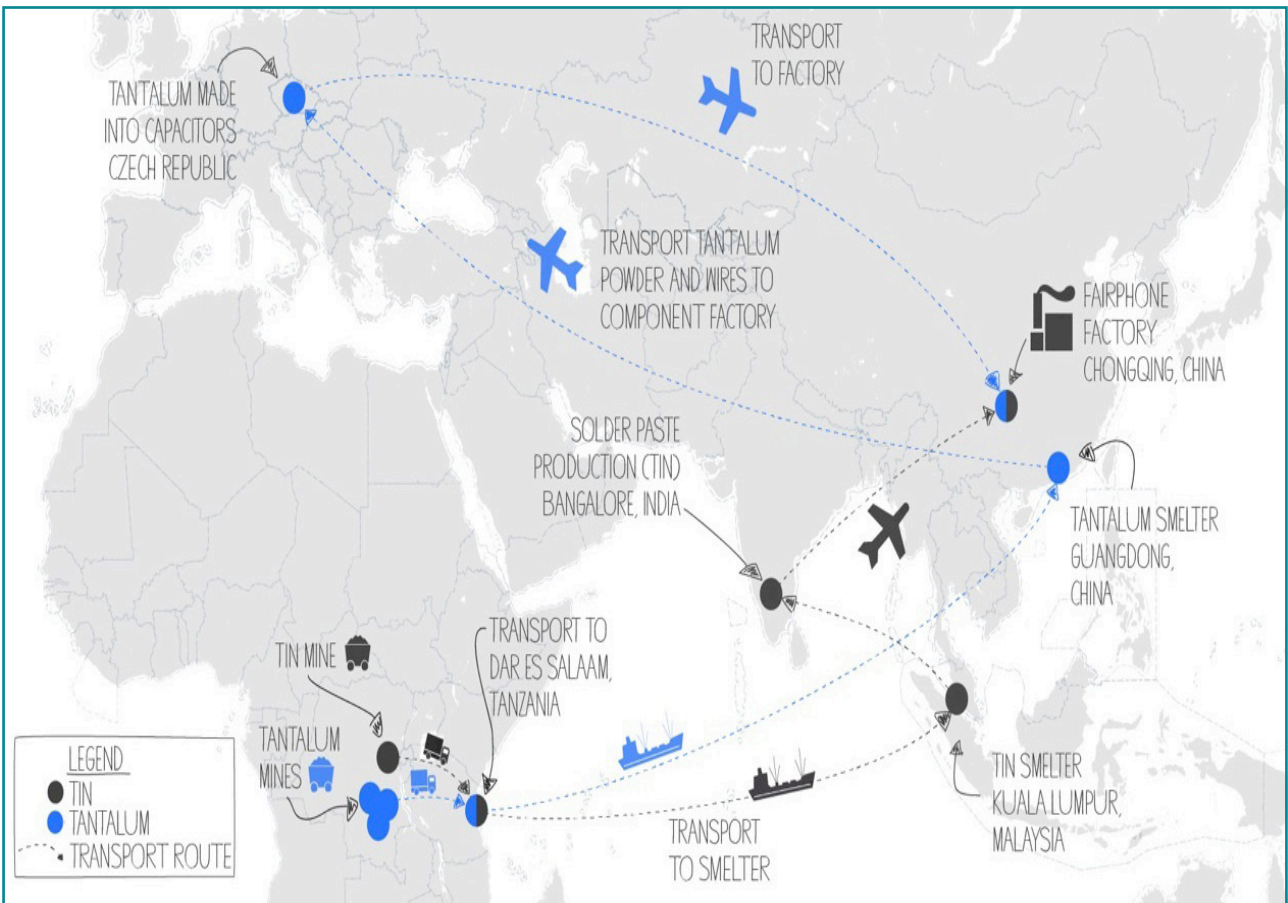
⁹ Entrevistes personals, Butembo, 2011. Per aprofundir en la qüestió, vegeu els estudis realitzats per GW, IPIS (2009) o els informes del Grup d'Experts sobre l'explotació de recursos naturals de la RDC.

Malgrat que s'han produït alguns progressos pel que fa a l'aplicació de les directrius sobre la diligència deguda per a assegurar que les cadenes de subministrament no recolzen l'explotació de minerals conflictius, el sector de la mineria dista d'aplicar-les, i pocs *comptoirs* de l'est de l'RDC i dels països veïns les exerceixen, ja que s'ha constatat que el contraban és molt important, i és a Rwanda on la majoria dels recursos exportats de forma il·legal són blanquejats i i etiquetats seguint les directrius corresponents, segons ha assenyalat el Grup d'Experts de l'ONU sobre l'explotació dels recursos naturals a l'RDC.

Tanmateix, hi han diferents mesures que s'estan començant a aplicar que poden començar a contribuir a canviar la situació a l'RDC i tallar el fluxe de recursos econòmics que contribueixen a perpetuar el conflicte dels Grans Llacs. En primer lloc, cal destacar la campanya de lobby iniciada al 2007 per part de l'organització nord-americana Enough Project, que va contribuir, juntament amb d'altres organitzacions, a l'elaboració de la llei presentada pel congressista, James McDermott, i que rebé el suport d'organitzacions i empreses com Human Rights Watch i Hewlett Packard, entre d'altres, però que no veigué la llum. Posteriorment,

al juliol de 2010, el Govern nord-americà dugué a terme una llei de reforma financera en el marc de la crisi econòmica global, la Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act, de la que la Secció 1502 assenyalava que el regulador econòmic dels EUA, la Securities and Exchange Commission (SEC), havia d'aplicar una sèrie d'exigències a les empreses nord-americanes per a revelar l'origen dels seus minerals mitjançant la diligència deguda. Tanmateix, la llei ha rebut nombroses crítiques, tant del sector empresarial per les limitacions que suposa i els recursos necessaris per a fer auditories pel que fa a la cadena de subministrament, com d'alguns actors locals congoleesos i ONG. Tanmateix, a partir del 2012 la SEC va començar la implementació de la llei. El Consell de Seguretat de l'ONU també va definir la diligència deguda a la resolució 1952 (2010). Posteriorment, al desembre de 2010 l'OCDE va elaborar una sèrie de recomanacions, així com la Conferència Internacional de la Regió dels Grans Llacs a la Cimera de Lusaka. No va ser fins a finals de 2012 quan es va aprovar el reglament que clarificava les obligacions específiques de les empreses afectades per la Secció 1502. Les causes d'aquest retard es poden trobar la dificultat per a regular un assumpte d'una gran dificultat tècnica i la pressió dels grups empresarials als EUA,

Mapa 6.1. Fairphone, un circuit responsable de producció global

Font: Fairphone

contraris a la regulació i que vam intentar impedir el seu desenvolupament.

A aquestes iniciatives internacionals s'hi va sumar el Govern congolès, aprovant la directiva el setembre del 2011 que exigeix a tots els operadors de mines del país, a tots els nivells de la seva cadena de producció, a exercir la diligència deguda definida en la resolució 1952 (2010) del Consell de Seguretat i en l'orientació de l'OCDE. Tanmateix, per a aconseguir que aquestes mesures tinguin un impacte real, s'han de dur a terme iniciatives a nivell local per a millorar la governabilitat, i a nivell internacional, les empreses europees i asiàtiques han d'estar subjectes a les mateixes regulacions que les empreses nord-americanes. En aquest sentit, també s'han aixecat veus que qüestionen les iniciatives que només impliquen la prohibició d'importar minerals d'aquest país, ja que han provocat uns efectes no desitjats en l'economia que no estan repercutint en una reducció de la violència, tal i com assenyalava l'International Peace Information Service (IPIS).¹⁰

Al setembre de 2015, l'organització nord-americana Enough Project va assenyalar que el 60% de les empreses que es dediquen a la fosa dels minerals T3G (or, estany, coltan, tungstè) havien passat auditories que han revelat que no estaven comerciant amb minerals procedents de zones de conflicte de l'RDC. Aquesta xifra significa que a setembre de 2015, segons Enough Project, 192 de les 300 empreses refinadores i que es dedicaven a la fosa havien passat auditories per a certificar l'origen dels seus minerals.

Tanmateix, aquesta reglamentació parcial es limita a aquests quatre minerals, mentre que la resta de minerals continuen sense ser sotmesos a cap tipus de legislació. A més a més, tot i que aquestes mines no estiguin controlades per actors armats (Forces Armades, grups armats) això no implica que les condicions de treball d'aquestes mines on s'exploten aquests o altres minerals siguin les adequades, tal i com, per exemple, va documentar Amnistia Internacional (AI) i Afrewatch al gener de 2016 en relació a les mines de cobalt de l'antiga província de Katanga, al sud-est del país. En aquest estudi s'assenyala que el cobalt, utilitzat per a construir les bateries dels telèfons mòbils i els cotxes, procedeix de mines on hi ha treball infantil i on es treballa en condicions d'alt risc. L'RDC produeix el 50% del cobalt a nivell internacional,

mineral que no està sotmès a cap regulació. Una de les principals empreses que processen el cobalt a nivell internacional és l'empresa subsidiària CDM, de la xinesa Huayou Cobalt, que facilita el mineral a empreses que subministren bateries a empreses com Apple, Microsoft, Samsung, Sony, Daimler o Volkswagen.¹¹

La UE: llarg camí cap a la reglamentació del sector

La UE el 2014 va començar a dur a terme una sèrie de consultes entre diferents actors governamentals i empresarials per a copsar l'estat de la qüestió donat que el mercat europeu és un dels principals consumidors d'aquests minerals, que cristal·litzaren en l'aprovació per part del Parlament Europeu (PE) d'una llei per a reglamentar aquesta qüestió al maig de 2015. La sessió plenària va anar més enllà de la proposta que havia elaborat prèviament la Comissió Europea, de compliment voluntari per part de les empreses, i de l'informe aprovat al Comitè de Comerç Internacional (INTA) del PE que demanava restringir l'obligació de responsabilitat corporativa a una part molt petita de les empreses implicades en la cadena de subministrament (19 fonadors i refineries de minerals amb seu a Europa). El ple del PE finalment va votar a favor d'una reglamentació per la qual es preveu obligar a totes les empreses de la cadena de subministrament (més de 800.000 empreses de la UE), mitjançant auditories per part de tercers independents, a identificar les condicions d'extracció i de compra dels quatre minerals que la llei nordamericana assenyalava. Des de llavors, s'iniciaren les negociacions entre els òrgans legisladors europeus, el Consell Europeu i el PE, amb la participació de la Comissió, per tal d'establir el text definitiu. Tanmateix, el 17 de desembre de 2015, el Consell Europeu va acceptar el mandat de la negociació basat en la proposta de la Comissió (una certificació voluntària de diligència deguda a un grup reduït d'empreses). La presidència de torn de la UE durant el primer semestre de 2016, en mans dels Països Baixos, té el mandat de suggerir una legislació de caràcter voluntari, mentre que el PE vol tirar endavant amb la proposta aprovada al maig de 2015 i proposar una legislació obligatòria i que afecti a totes les empreses de la cadena de subministrament, i no només a una part reduïda com pretén la Comissió.

¹⁰ International Peace Information Service, "Mineral supply chains and conflict links in eastern Democratic Republic of Congo", 25 de novembre de 2015, Mapping <http://ipisresearch.be/publication/mineral-supply-chains-and-conflict-links-in-eastern-democratic-republic-of-congo/>

¹¹ Amnistia Internacional i Afrewatch, "This is what we die for: Human rights abuses in the Democratic Republic of the Congo power the global trade in cobalt", gener de 2016, <https://www.amnesty.org/en/documents/afr62/3183/2016/en/>

7. SITUACIÓ POLÍTICA I SOCIAL ACTUAL

L'RDC ha estat immersa en una creixent inestabilitat política derivada de la proximitat de la fi del segon mandat del president Joseph Kabila, produint-se un augment de la violència política, la repressió de l'oposició i l'ús excessiu de la força en les mobilitzacions. S'està convertint en una realitat l'incompliment del calendari electoral, que pot conduir al retard en la celebració de les eleccions i la prolongació del mandat presidencial de Joseph Kabila. La Constitució no permet un tercer mandat presidencial, però Kabila encara no s'ha manifestat al voltant de si renunciarà i complirà la Constitució o postularà per un tercer mandat en les eleccions presidencials de 2016. Segons les diferents disposicions constitucionals, les noves eleccions legislatives i presidencials han de ser organitzades abans del 19 desembre 2016 per elegir un nou president i als membres del Parlament, ja que el seu mandat culmina en aquesta data. Al febrer de 2015, amb la publicació del calendari electoral i de la llei electoral, es va donar inici al procés que ha de conduir a la celebració d'11 eleccions directes i indirectes en els nivells locals, provincials i nacionals abans de desembre de 2016. Els nombrosos reptes i reformes pendents i les dificultats en relació al compliment del calendari van fer témer que l'actual president, Joseph Kabila, intentés posposar les eleccions presidencials i així perllongar el seu mandat.

Ja al gener de 2015 el Parlament va adoptar un projecte de llei que incloïa una disposició que condicionava la celebració de les eleccions legislatives i presidencials a l'organització d'un nou cens nacional, per a l'elaboració ha dificultats tècniques i financeres que van provocar que nombrosos actors de la societat civil i de l'oposició interpretaren aquesta disposició com una maniobra que comportava un retard del calendari electoral. Aquesta decisió va desencadenar importants mobilitzacions a Kinshasa recolzades per l'Església Catòlica en contra d'aquesta llei – les més importants i greus des del suposat frau detectat en les eleccions de 2011– en què van morir almenys 42 persones com a conseqüència de l'ús excessiu de la força per part dels cossos de seguretat. El 23 de gener de 2015, després de les importants mobilitzacions desencadenades, el Govern va retirar la controvertida disposició del projecte de llei. No obstant, la Comissió Electoral Nacional Independent (CENI) va condicionar la posada en marxa del calendari a la resolució de 23 qüestions externes lligades al marc legal (cens, vot a l'estranger, descentralització provincial,

entre altres qüestions) i a la disposició de recursos econòmics per poder desenvolupar el procés: algunes d'aquestes qüestions pateixen greus retards i altres encara no han pogut ser abordades per l'autoritat competent, de manera que el règim ha creat les condicions per les quals complir el calendari electoral és pràcticament impossible.

Des de llavors s'ha produït una escalada de la violència política i el Govern ha buscat silenciar la dissidència amb amenaces, violència i detencions arbitràries, tal com van denunciar diferents moviments socials locals com LUCHA (Lutte pour le Changement) o Filimbi i organitzacions de defensa dels drets humans locals i internacionals. LUCHA és un moviment ciutadà de joves nascut al 2012 a Goma (Kivu Nord) que promou la justícia social, la dignitat de la persona i el canvi polític, i ha dut a terme diferents accions de mobilització, sensibilització i de denúncia contra la guerra, per la reforma de l'Exèrcit, el problema dels refugiats i les FDLR.¹² La presentació de Filimbi (xiulet, en suahili) el 15 de març 2015 a Kinshasa, reunió en què van participar moviments senegalesos com Y'en a marre i burkinesos com Balai Citoyen, va suposar la detenció de tots els participants i l'expulsió dels moviments activistes senegalesos i burkinesos. Els militants Fred Bauma (LUCHA) i Yves Makwambala (Filimbi) foren detinguts en aquella data i a març de 2016 segueixen detinguts, malgrat les nombroses iniciatives locals i internacionals que exigeixen el seu alliberament. Davant d'aquest clima polític, des d'abril de 2015 Joseph Kabila va intentar guanyar adeptes per a la celebració d'un diàleg nacional entre la coalició majoritària al poder, l'oposició política i la societat civil, per abordar el calendari electoral, la inclusió en el cens de diversos milions de votants que haurien adquirit el dret de vot des de 2011, el finançament del procés i la seguretat en les eleccions. L'oposició va estar dividida entre participar o no en el procés,

El règim liderat per Joseph Kabila, al poder des de 2001, ha creat les condicions per les quals complir el calendari electoral és pràcticament impossible

12 També han reclamat que la població congoleesa pugui beneficiar-se dels seus propis recursos. Al juny de 2014 van mobilitzar 3.000 persones a Goma reclamant accés a l'aigua potable. És un moviment que s'organitza de forma horitzontal, sense estructures ni líders, similar als moviments antiglobalització dels anys noranta i de la primavera àrab, forma cada cop més utilitzada freqüentment per altres moviments socials africans com Y'en a Marre (Senegal), Coalition contre la Vie Chère (Burkina) o Landless People's Movement (Sudàfrica). Vegi's Marta Íñiguez de Heredia, "La LUCHA, mouvement de jeunes en RDC, sur la lutte et ses aspirations pour la dignité de la personne, la justice sociale et le changement politique", Thinking Africa, 11 d'octubre de 2014, <http://www.thinkingafrica.org/V2/la-lucha-mouvement-de-jeunes-en-rdc/>

el que podria significar la legitimació d'una reforma del calendari (el temut "glissement", l'ajornament del calendari electoral). Alguns dels actors polítics presents van exigir una presència internacional en aquest procés. La Conferència Episcopal (CENCO) va celebrar en un comunicat el 26 de juny la iniciativa de dur a terme un diàleg nacional en què es respectés el marc institucional vigent, i va proposar que s'ajornessin les eleccions locals fins després de les nacionals de 2016 a causa, entre altres factors, a retards tècnics, logístics i jurídics. Les eleccions locals i provincials que havien de celebrar el 25 d'octubre van ser posposades per irregularitats jurídiques i falta de finançament, decisió ratificada pel Tribunal Constitucional. Al setembre de 2015 un grup de set partits polítics (el "G7") de la coalició governant també va sol·licitar a Kabila la celebració de les eleccions locals després de les eleccions nacionals i provincials, ja que es tem que una revisió del calendari impliqui que les eleccions presidencials siguin també endarrerides, el que suposaria la prolongació de facto de la presidència de Kabila. Arran d'aquest posicionament, el G7 va ser expulsat de la coalició governamental.

El Govern va iniciar la investigació per suposada corrupció contra alguns dels seus rivals i aspirants a succeir-lo, el que segons diversos analistes podria ser una forma de suprimir possibles contendents, entre ells l'ex governador de la poderosa regió de Katanga, Moïse Katumbi. Al desembre de 2015,

LUCHA és un moviment ciutadà de joves nascut al 2012 a Goma (Kivu Nord) que promou la justícia social, la dignitat de la persona i el canvi polític, i ha dut a terme diferents accions de mobilització, sensibilització i de denúncia contra la guerra

Filimbi i LUCHA van organitzar una reunió amb l'oposició política i social a l'illa de Gorée, al Senegal, facilitada i finançada per les fundacions Konrad Adenauer (Alemanya) i Brenthurst (Sud-àfrica). El resultat va ser la creació d'una àmplia coalició opositora batejada amb el nom de Front Citoyen 2016, que exigeix la celebració de les eleccions presidencials a la fi de 2016 tal com estableix la Constitució. Floribert Anzuluni, el coordinador de Filimbi, va esdevenir el coordinador de la plataforma. Aquesta reunió va provocar el refredament de les relacions entre el Senegal i l'RDC. Posteriorment, Katumbi va anunciar que se sumava al Front Citoyen 2016, així com les organitzacions de drets humans congolesees ASADHO i Amis de Nelson Mandela pour la Défense des Droits Humains (ANMDH). La CENCO va donar suport al Front Citoyen. També al desembre de 2015 l'Oficina de Drets Humans de l'ONU va presentar un informe en el que destacava un augment de les violacions dels drets polítics i de les llibertats comeses per part dels agents de l'Estat i la prevalença d'un clima d'impunitat. Aquestes restriccions i amenaces van marcar una tendència de progressiva reducció de l'espai polític susceptible d'afectar la credibilitat del procés. L'ampli seguiment de la jornada de "ville morte" (vaga general) del 16 de febrer –en commemoració de la marxa que es va organitzar el 1992 contra la dictadura de Mobutu després de la missa dominical que va acabar en un bany de sang– convocada per l'oposició va posar de manifest el grau de suport i el tens clima polític que viu el país.

8. DIMENSIÓ DE GÈNERE

El conflicte armat a l'RDC ha tingut múltiples impactes de gènere fruit de les greus desigualtats que existeixen al país entre homes i dones, que les dinàmiques del conflicte han contribuït a consolidar.¹³ Segons l'Índex d'Institucions Socials i de Gènere (SIGI) de la OCDE, l'RDC és un país amb nivells de discriminació de les dones molt elevats. La dimensió de gènere als conflictes armats es manifesta fonamentalment en els impactes diferenciats que la violència té sobre homes i dones. Així, la violència sexual, el desplaçament forçat, la interrupció dels serveis de salut i educatius, el trencament de les xarxes de suport comunitaris o l'empobriment són alguns exemples de conseqüències directes o indirectes que poden afectar desproporcionadament a les dones. En paral·lel, els homes continuen constituint la majoria de víctimes mortals dels conflictes armats i són les principals víctimes de genocidis i massacres. Aquests impactes es produeixen, tanmateix, en un context d'enorme complexitat, on les dones són víctimes de la violència –també els homes–, però també participen activament de les dinàmiques del conflicte i, per suposat, s'impliquen activament a la construcció de la pau a nivells molt diferents.

El conflicte armat a l'RDC ha tingut múltiples impactes de gènere fruit de les greus desigualtats que existeixen al país entre homes i dones, que les dinàmiques del conflicte han contribuït a consolidar

En el cas de l'RDC, la violència sexual és sens dubte l'impacte de gènere que ha tingut una major visibilitat, fins arribar al punt que el país ha estat considerat per les organitzacions humanitàries com un dels pitjors llocs del món en els quals ser nena o dona. Nacions Unides i diverses ONG han estimat que centenars de milers de dones i nenes han estat víctimes de violència sexual des de l'inici de les hostilitats el 1996, fase prèvia del conflicte que es viu en l'actualitat des de 1998. Concretament, s'han registrat almenys 200.000 casos de violència sexual des d'aquest any, segons el mateix secretari general de l'ONU, encara que com la major part dels casos no es denuncien i algunes de les víctimes no sobreviuen, aquesta xifra es considera una estimació moderada

i conservadora del total de casos. A aquesta xifra se li haurien d'afegir les violacions que es van cometre durant el genocidi que va patir Rwanda el 1994, ja que aquests fets van ser l'avantsala de la violència

que ha patit l'RDC des de llavors i han tingut una gran influència en l'evolució de la situació. A més, part de la població de l'est de l'RDC té forts vincles amb la població de Rwanda (i també amb la de Burundi). Prop de dos milions de rwandesos, entre els quals es trobaven els responsables del genocidi de 1994, es van refugiar a l'est de l'RDC, i allí va ser on es va configurar la rebel·lió hutu de les FDLR que van continuar fustigant Rwanda des de l'est del país, qüestió que ha estat utilitzada per Rwanda per justificar el seu paper a la zona i les seves intervencions militars. Es calcula que entre 250.000 i mig milió de dones van ser víctimes de violacions durant el genocidi de 1994 a Rwanda.

Tots els actors armats que operen a l'RDC, tant els grups armats com les Forces Armades i altres cossos de seguretat governamentals, han comès i continuen cometent violacions i altres actes de violència sexual i utilitzen la violència sexual com a arma de guerra, contribuint al clima d'inseguretat i impunitat generalitzada que preval a la zona. A l'est del país, els abusos d'aquesta índole han tingut caràcter generalitzat i sistemàtic. Les dones i les nenes pateixen violacions freqüentment durant les operacions militars a manera de càstig per “donar suport a l'enemic”, com una forma d'avergonyir i atemorir a les seves comunitats. En algunes ocasions s'ha obligat als seus marits i fills a presenciar les violacions de les dones. Els atacs contra les dones i nenes succeeixen sovint mentre aquestes es dediquen a les tasques quotidianes, com el cultiu del camp, la recol·lecció de llenya, o el trànsit des de o cap als mercats. En algunes zones, en els moments més àlgids del conflicte, els homes han abandonat les seves famílies i les seves llars per evitar ser reclutats a la força pels grups armats, el que agreuja la vulnerabilitat de les dones davant la violència sexual.

Milers de menors han estat segrestats i reclutats a la força per totes les parts enfrontades amb l'objectiu que participin en accions de combat i de suport a la rereguarda, i milers de nenes han estat segrestades i utilitzades com esclaves sexuals, segons ha denunciat Coalition to Stop

¹³ El gènere és la categoria analítica que posa de manifest que les desigualtats entre homes i dones són un producte social i no un resultat de la naturalesa, evidenciant la seva construcció social i cultural per a distingir-les de les diferències biològiques dels sexes. El gènere pretén donar visibilitat a la construcció social de la diferència sexual i la divisió sexual del treball i el poder. La perspectiva de gènere busca evidenciar que les diferències entre homes i dones són una construcció social producte de les relacions de poder desiguals que s'han establert històricament en el sistema patriarcal. El gènere com a categoria d'anàlisi té l'objectiu de demostrar la naturalesa històrica i situada de les diferències sexuals.

the Use of Child Soldiers en reiterades ocasions. Els nens homes també han estat víctimes de violacions. Un expert independent sobre drets humans de les Nacions Unides va informar en l'any 2008 a l'Assemblea General de l'ONU que l'abast i la brutalitat de la violència sexual que pateixen les dones al país podrien considerar com a crim de guerra i crim contra la humanitat. A més, a Kivu Nord i Kivu Sud, així com també a les províncies de Equateur, Kasai Oriental i Kasai Occidental, Bandundu i Kinshasa, que no es troben afectades en l'actualitat pel conflicte armat, s'ha observat un augment en la incidència dels actes de violència sexual comesos per civils.

La tasca i la credibilitat de les Nacions Unides al país també s'ha vist entelada arran de diverses denúncies que van documentar almenys 150 casos d'abusos, violacions i explotació sexual comesos per personal militar i civil de la MONUC (que es convertí en la MONUSCO a partir de 2010) que es van fer públiques per primer cop l'any 2004, el que va desencadenar una investigació interna de les Nacions Unides el 2005. La investigació, que va ser obstaculitzada, va determinar que el problema de l'explotació sexual i els abusos de dones i menors per part de la missió era una qüestió greu i estesa, que es produïa amb regularitat, i normalment a canvi de menjar o diners. Des de llavors l'organització ha intentat corregir aquesta situació en el si de la missió. Tanmateix, ha continuat el degoteig de casos i denúncies d'abusos sexuals de contingents de Nacions Unides any darrera any.

Els estudis han revelat xifres molt dispars sobre violacions sexuals al país. Hi han estudis que comptabilitzen al voltant de 1.000 casos de denúncies de violacions sexuals cada mes, el que equival a una mitjana de més de 30 víctimes al dia, segons ha assenyalat la missió de l'ONU a l'estudi que va realitzar l'*American Journal of Public Health*, que va afirmar que més de 1.000 dones eren violades al dia al país, multiplicant les estimacions establertes fins llavors per 26. Segon l'estudi, més de 400.000 dones i nenes entre 15 i 49 anys van ser violades al país entre l'any 2006 i el 2007, informe que va generar una important polèmica.¹⁴ Tanmateix, hi ha un gran nombre de casos no denunciats. Davant la magnitud de la situació i per pressions de les organitzacions locals i de la comunitat internacional, el Govern va decidir endurir la legislació contra la violència sexual al país a partir de l'any 2006, tot i que aquesta decisió no ha tingut com a conseqüència

un descens en el nombre d'agressions ni tampoc ha comportat una disminució de la impunitat, ja que la majoria d'aquests crims no han estat denunciats ni castigats. Tal com ha destacat el mateix secretari general de l'ONU, els comandants militars, els oficials de recerca de la Policia i els magistrats continuen encoratjant a les famílies de les víctimes de violacions que arribin a arranjaments extrajudicials, perpetuant així la cultura d'impunitat generalitzada. Aquest clima d'impunitat s'estén a les autoritats locals, que fan molt poc per perseguir els responsables dels crims. Nacions Unides no disposa de suficients recursos i la comunitat internacional no pot accedir a causa de les males condicions de seguretat a l'interior de Kivu Nord i Kivu Sud, les províncies més afectades per la violència. El sistema de justícia és incapaç de fer front als problemes de la violència sexual i les dones supervivents de les violacions no disposen de l'atenció i la protecció necessària, de manera que pateixen diverses conseqüències interrelacionades: les conseqüències físiques i psicològiques, l'estigmatització social i, finalment, en molts casos, el contagi del VIH / SIDA. El Govern, mitjançant el Ministeri de Gènere, Família i Menors, va llançar al 2010 el Pla Nacional d'Acció per a l'aplicació de la resolució 1325 sobre l'agenda de dones, pau i seguretat, però a la pràctica no ha implicat massa canvis en la situació.

Tal i com assenyala UN Women, tot i que els articles 5, 14 i 15 de la Constitució de l'RDC estableixen una base legal per a les polítiques d'igualtat i equitat, les dones ocupen en l'actualitat només el 7,2% dels llocs en el més alt nivell de decisions a nivell nacional en el parlament i el govern de decisions. A l'any 2015, fins al 52% de les dones a l'RDC són supervivents de la violència domèstica i el 39% de les dones congoleeses diuen haver estat amenaçades o ferides. El 27% de les dones a l'RDC són víctimes de pràctiques tradicionals nocives. El matrimoni precoç és comú. Molt poques dones congoleeses tenen accés a treballs dignes, i, en general, les dones i les nenes tenen menys accés a l'educació que els homes i els nens, així com les taxes més altes d'analfabetisme.

14 Amber Peterman, Tia Palermo, Caryn Bredenkamp, "Estimates and Determinants of Sexual Violence Against Women in the Democratic Republic of Congo", novembre de 2010, <http://ajph.aphapublications.org/doi/abs/10.2105/AJPH.2010.300070>

9. CONCLUSIONS

Un llarg conflicte que encara continua viu

Tot i que la intensitat del conflicte armat que ha patit la República Democràtica del Congo (RDC) en les dues últimes dècades s'ha reduït gradualment, a l'est del país persisteix la situació de violència i inestabilitat que té els seus orígens en el cop d'Estat que va portar a terme Laurent Desiré Kabila el 1996 contra Mobutu Sese Seko, que va culminar amb la cessió del poder per part d'aquest en 1997. Posteriorment, el 1998, es va iniciar el que s'ha vingut a anomenar la I Guerra Mundial Africana, en la que Burundi, Rwanda i Uganda, al costat de diversos grups armats, van intentar enderrocar Kabila, que va rebre el suport d'Angola, el Txad, Namíbia, el Sudan i Zimbàbue, entre d'altres, en una guerra que ha causat al voltant de cinc milions de víctimes mortals, almenys 200.000 dones han estat víctimes de la violència sexual, el desplaçament forçat de centenars de milers de persones i una crònica crisi humanitària. El control i l'espoliació dels recursos naturals va contribuir a la perpetuació del conflicte i a la presència de forces armades estrangeres. La signatura d'un alto el foc el 1999, i de diversos acords de pau entre 2002 i 2003, va comportar la retirada de les tropes estrangeres i la configuració d'un Govern de transició liderat per Joseph Kabila i posteriorment, el 2006, un Govern electe, refrendat a les eleccions del 2011 sota acusacions de frau. No obstant això, aquest procés no va suposar la fi de la violència a l'est del país a causa del paper de Rwanda i a la presència de faccions de grups no desmobilitzats i de les FDLR, responsables del genocidi rwandès el 1994. L'incompliment dels acords de pau de 2009 va propiciar la deserció dels militars de l'antic grup armat CNDP integrats en l'Exèrcit congolès el 2012, que van organitzar una nova rebel·lió, l'M23, recolzada per Rwanda. Al desembre de 2013 aquesta rebel·lió va ser derrotada.

L'exploració dels recursos naturals i el conflicte

El control i l'espoliació dels recursos naturals ha contribuït a la perpetuació de la guerra a l'RDC i a la presència de forces armades estrangeres. En aquest negoci han participat les Forces Armades congoleeses (FARDC), grups armats locals i estrangers, empreses locals, diversos països veïns i multinacionals occidentals i asiàtiques, segons va assenyalar Nations Unides per primer cop a l'abril de 2001. Han passat 15 anys i continua produint-se aquesta espoliació malgrat els esforços i les iniciatives internacionals.

Un insuficient procés de regulació a nivell internacional

Tot i que s'han produït alguns progressos pel que fa a l'aplicació de les directrius sobre la diligència deguda per a assegurar que les cadenes de subministrament no recolzen l'explotació de minerals conflictius, el sector de la mineria dista d'aplicar-les, ja que s'ha constatat que el contraban continua sent molt important, i és a Rwanda on la majoria dels recursos exportats de forma il·legal són blanquejats i etiquetats, segons ha assenyalat el Grup d'Experts de l'ONU. Tanmateix, hi han diferents mesures a nivell internacional, principalment la legislació nord-americana, que s'està començant a implementar, i el procés legislatiu en marxa a la UE, que poden començar a contribuir a canviar la situació a l'RDC i tallar el fluxe de recursos econòmics que contribueixen a perpetuar el conflicte dels Grans Llacs.

Armes que alimenten el conflicte

El conflicte armat a l'RDC ha tingut diverses fases que, des d'un punt de vista del paper de les transferències d'armes i la militarització en el seu desenvolupament i perpetuació, podem afirmar que estan interrelacionades. Les armes que alimenten el conflicte armat d'avui a l'RDC són armes que arriben i han arribat de països africans, implicats directa o indirectament al conflicte, però també de les principals potències mundials en producció i exportació d'armament durant tot el període del conflicte, hi hagués embargament vigent o no. També cal ressaltar l'entrada d'armes d'altres països principalment europeus que un moment o un altre han establert relacions comercials de material de defensa puntuals o estables en el temps amb els diversos governs congoleesos i/o amb alguns dels països veïns més implicats en les diverses guerres de l'RDC. La identificació d'armament en mans de les FARDC i de diversos grups rebels mostra la difícil traçabilitat de la venda d'armes i la porositat de les fronteres al voltant de la zona en conflicte.

Solucions militars poc efectives

A més, un pressupost en defensa creixent i estabilitzat en alts nivells de despesa militar no ha aconseguit acabar amb el conflicte i pot haver suposat el desviament de recursos de despeses socials indubtablement més necessàries en un país com l'RDC i que d'haver estat invertides en qüestions socials en la zona en conflicte, els mitjans militars i armamentistes per continuar

amb els enfrontaments bèl·lics haguessin sigut menors i la possibilitat d'un cessament de les hostilitats més plausible.

Creixent repressió, precampanya permanent i l'amenaça del "glissement"

Alguns elements positius, com la fi de la violència a la majoria del país, l'inici de les reformes institucionals, el creixement econòmic (encara que distribuït de manera molt desigual), entre altres qüestions, es poden veure truncats per la proximitat del nou cicle electoral, que encara que hauria de contribuir a refermar el sistema polític a l'RDC, pot comportar nombrosos riscos. El país viu una creixent inestabilitat política derivada de la proximitat de la fi del segon mandat del president Joseph Kabila, que hauria de deixar el poder al desembre de 2016. Al febrer de 2015, amb la publicació del calendari electoral i de la llei electoral, es va donar inici al procés que ha de conduir a la celebració d'11 eleccions directes i indirectes en els nivells locals, provincials i nacionals abans de desembre de 2016. Tanmateix, amb els dèficits i reptes pendents a nivell tècnic, a principis de 2016 el compliment del calendari electoral és virtualment impossible. Diferents iniciatives polítiques posades en marxa

pel Govern de Kabila; la creixent violència política que ha tingut lloc durant 2015 i els intents del mandatari per posposar les eleccions presidencials i així prolongar el seu mandat; els pocs avenços en l'operació militar contra les FDLR i el fracàs de l'amnistia i retorn del grup armat M23, són diferents elements que podrien suposar la reactivació del conflicte i la seva influència en la situació general, i posen de manifest la gravetat de la situació.

Dimensió de gènere

L'RDC ha estat considerat per les organitzacions humanitàries com un dels pitjors llocs del món en els quals ser nena o dona. Nacions Unides i diverses ONG han estimat que centenars de milers de dones i nenes han estat víctimes de violència sexual des de l'inici de les hostilitats el 1996, fase prèvia del conflicte que es viu en l'actualitat des de 1998. Concretament, s'han registrat almenys 200.000 casos de violència sexual des d'aquest any, segons el mateix secretari general de l'ONU, encara que com la major part dels casos no es denuncien i algunes de les víctimes no sobreviuen, aquesta xifra es considera una estimació moderada i conservadora del total de casos.

BIBLIOGRAFIA

- Amnistia Internacional (2012), Democratic Republic of the Congo, «If you resist, we'll shoot you», The Democratic Republic of the Congo and the case for an effective Arms Trade Treaty, 12 de juny; <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR62/007/2012/en/cdd8cdd9-913f-4dc5-8418-71d2eedbdde0/afr620072012en.pdf>
- (2005), 'Democratic Republic of Congo: arming the east', AFR 62/006/2005 <https://www.amnesty.org/en/documents/AFR62/006/2005/en/>
- Autors diversos (2005), *Researching Conflict in Africa: Insights and Experiences*, Tòquio-Nova York-París, United Nations University Press.
- Balencie, J-M., i A. De La Grange (2001), *Mondes Rebelles. Guérillas, Milices, Groupes Terroristes*, París, Éditions Michalon.
- (2005), *Les Nouveaux Mondes Rebelles. Conflits, terrorisme et contestation*, París, Éditions Michalon.
- Bayart, J. F. (1989), *L'Etat en Afrique. La politique du ventre*, París, Fayard.
- Berghezan, G. (2006), 'Traffics d'armes : enquête de terrain au Kivu (RDC)', *GRIP: Les Rapports du Grip*, n° 06/4, April 2006, <http://www.grip.org/sites/grip.org/files/RAPPORTS/2006/2006-4.pdf>
- Berghezan, G. (2007), 'Transferts et trafics d'armes vers la RDC', *GRIP: Note d'Analyse du GRIP*, December 2007, <http://archive2.grip.org/bdg/g0954.htm>
- Berghezan G. and Zeebroek, X. (2011), 'Armes légères à l'est du congo enquête sur la perception de l'insécurité', *GRIP*, N° 302-303 Les livres du GRIP, <http://www.grip.org/fr/node/273>
- Berghezan, G. (2015). 'Armes artisanales en DRC. Enquête au Bandundu et au Maniema', *GRIP: Les Rapports du GRIP*, February 2015, <http://www.grip.org/sites/grip.org/files/RAPPORTS/2015/Rapport%202015-2.pdf>
- Bromley, M. i Holtom, P. (2010), 'Arms transfers to the Democratic Republic of the Congo: Assessing the system of arms transfers notifications', *SIPRI*, Background Paper, <http://books.sipri.org/files/misc/SIPRIBP1010a.pdf>
- Bizimana, L. (1999), *Conflict in the African Great Lakes Region. A critical analysis of regional and international involvement*, Bilbao, Universidad de Deusto.
- Chrétien, J.-P. (2000), *L'Afrique des Grands Lacs. Deux mille ans d'histoire*, París, Auber.
- Consejo de Seguridad de la ONU (2001), Informe del Grupo de Expertos encargado de examinar la explotación ilegal de recursos naturales y otras riquezas de la República Democrática del Congo, annex de la Carta del Presidente del Consejo de Seguridad al Secretario General de la ONU (S/2001/357), 12 d'abril; <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=S/2001/357>
- Cros, M.-F., i Misser, F. (2006), *Géopolitique du Congo (RDC)*, Brussel.les, Éditions Complexe.
- Enough Project, Pole Institute et al. (2012), «République Démocratique du Congo: Prendre position sur la réforme du secteur de la sécurité», 16 d'abril; http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/rdc_rapport_fr.pdf
- François, Jean, i Rufin, Jean-Christophe (1996), *Économie des guerres civiles*, París, Hachette.
- Global Witness (2009), *Faced with a Gun, what can you do? War and Militarisation of Mining in Eastern Congo*, GW, juliol.
- (2011), *Congo minerals trade in balance. Opportunities and obstacles to demilitarisation*, GW, maig; <http://www.globalwitness.org/sites/default/files/library/Congo%27s%20minerals%20trade%20in%20the%20balance%20low%20res.pdf>
- Grip, L. (2013), 'Small arms control in Africa' in Brück, T. et. al. (eds), *SIPRI Yearbook 2013: Armaments, Disarmament and International Security*, <http://www.sipri.org/yearbook/2013/files/sipri-yearbook-2013-chapter-9-section-2>

Hillier, D. (2007), 'Africa's missing billions: International arms flows and the cost of conflict', *Oxfam International, IANSA and Saferworld*, Briefing Paper 107, UK, <https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/africas%20missing%20bils.pdf>

Human Rights Watch (2009), *Soldiers who rape, commanders who condone. Sexual violence and military reform in Democratic Republic of Congo*, HRW, juliol; <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/drc0709web.pdf>

–(2009), *You Will Be Punished. Attacks on Civilians in Eastern Congo*, HRW, desembre.

Human Security Report Project (2010), *The Shrinking Costs of War*. Simon Fraser University, 20 de gener; http://www.humansecurityreport.info/index.php?option=com_content&task=view&id=205&Itemid=91

IRIN (2013), 'Armed groups in eastern DRC', 31 d'Octubre 2013, <http://www.irinnews.org/report/99037/briefing-armed-groups-eastern-drc>

ICG (2011), «Congo: The Electoral Process Seen from the East», *Africa Briefing*, núm. 80, Brussel.les, ICG, 5 de setembre; <http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/mitjanareleases/2011/africa/congo-the-electoral-process-seen-from-theeast.aspx>

Kabunda Badi, M. (1999), *El nuevo conflicto del Congo*, Madrid, Casa de África, Sial Ediciones.

Lanote, O. (2003), *République Démocratique du Congo, Guerres Sans Frontières*, Brussel.les, GRIP/Editions Complexe.

Lemarchand, R. (2009), *The Dynamics of Violence in Central Africa*, Filadelfia, University of Pennsylvania Press.

Mandani, M. (1996), *Citizen and subject: Contemporary Africa and the legacy of late colonialism*, Princeton, Princeton University Press.

–(2001), *When Victims Become Killers: Colonialism, Nativism, and the Genocide in Rwanda*, Princeton, Princeton University Press.

McCrummen, S. (2009), «In Congo, an Exodus of Militiamen», *The Washington Post*, 3 de febrer; <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2009/02/03/AR2009020303758.html?hpid=artslot>

Ntibarikure, J., et. al. (2006), 'Traffics d'armes enquête dans la plaine de la Ruzizi (RDC-Burundi)', *GRIP: Les Rapports du Grip*, nº 06/1, Gener, <http://www.grip.org/sites/grip.org/files/RAPPORTS/2006/2006-1.pdf>

Peterman, A., T. Palermo i C. Bredenkamp (2011), «Estimates and Determinants of Sexual Violence Against Women in the Democratic Republic of Congo», *American Journal of Public Health*, vol. 101, núm. 6, juny, p. 1.060-1.067; <http://ajph.aphapublications.org/>

Pole Institute (2008), *La Conference de Goma et la Question des FDLR au Nord et au Sud-Kivu, Etat des Lieux*, Pole Institute-Institute Interculturel dans la Région des Grands Lacs, juny.

Prunier, G. (1995), *The Rwanda Crisis. History of a Genocide*, Londres, Hurst & Company.

–(2001), «Congo-Kinshasa: The First Inter-African War», *Géopolitique Africaine*, núm. 1.

–(2008), *Armed Movements in Sudan, Chad, CAR, Somalia, Eritrea and Ethiopia*, Berlín, Center for International Peace Operations, febrer; http://www.humansecuritygateway.info/documents/CIPO_ZIF_armedmovementsinSudanChadCARSomaliaEritreaEthiopia.pdf

–(2009), *From Genocide to Continental War*, Londres, Hurst & Company.

Richards, J. (2013). 'Demobilization in the DRC: Armed Groups and the Role of Organizational Control of Armed Actors', *Small Arms Survey: Issue Brief*, Number 1, Abril, <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/G-Issue-briefs/SAS-AA-IB1-DDR-in-the-DRC.pdf>

Royo, Josep M. (2006), *Burundi: retos y perspectivas de construcción de paz*, Escola de Cultura de Pau, maig; <http://escolapau.uab.cat/img/programas/alerta/articulos/06articulo030.pdf>

–(2008), *Escenarios de paz y de guerra en el norte de Uganda*, Quadern de Construcció de Pau núm. 6, Escola de Cultura de Pau, juliol; <http://escolapau.uab.cat/img/qcp/uganda.pdf>

–(2009), *La guerra de la RD Congo, más allá de sus recursos*, Quadern de Construcció de Pau núm. 11, desembre; <http://escolapau.uab.cat/img/qcp/rdcongo.pdf>

– (2013), *República Democràtica del Congo. Un estat de la qüestió*, Institut Català Internacional per la Pau, INFORMES 7/2013.

Ruiz-Giménez, I. (2003), *Las «buenas intenciones»: intervención humanitaria en África*, Barcelona, Icaria.

Small Arms Survey (2001), 'Fuelling the Flames: Brokers and Transport Agents in the Illicit Arms Trade' from *Small Arms Survey 2001: Profiling the Problem*, <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/A-Yearbook/2001/en/Small-Arms-Survey-2001-Chapter-03-EN.pdf>

Small Arms Survey (2003), 'Making the Difference?: Weapon Collection and Small Arms Availability in the Republic of Congo' from *Small Arms Survey 2003: Development Denied*, <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/A-Yearbook/2003/en/Small-Arms-Survey-2003-Chapter-08-EN.pdf>

Turner, T. (2007), *The Congo Wars*, New York, Zed Books.

UNHCHR (2011). Final Report of the Fact-Finding Missions of the United Nations Joint Human Rights Office into the Mass Rapis committed by a coalition of armed groups along the Kibua-Ampofi Axis in Walikale Territory, North Kivu, from 30 July to 2 August 2010, juliol; http://www.ohchr.org/Documents/Countries/ZR/BCNUDHRapportViolsMassifsKibuaMpofi_en.pdf

Vacas Fernández, F., i J. Pardo de Santayana (2003), «El conflicto de los Grandes Lagos», *Conflictos Internacionales Contemporáneos*, núm. 1, Madrid, Instituto de Estudios Internacionales y Europeos Francisco de Vitoria (Universidad Carlos III de Madrid) i Escuela de Guerra del Ejército (Ministerio de Defensa).

UN (United Nations), 'S/2002/565: Interim report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* <http://www.un.org/es/comun/docs/index.asp?symbol=S/2002/565&referer=http://www.un.org/es/sc/documents/letters/2002.shtml&Lang=E>

UN (United Nations), 'S/2002/1146: Final report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S%202002%201146.pdf>

UN (United Nations), 'S/2003/566: Second special report of the Secretary-General on the United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S%202003%20566.pdf>

UN (United Nations), 'S/2003/1027: Letter by the Secretary-General transmitting the final report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the DRC', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S%202003%201027.pdf>

UN (United Nations), 'S/2004/551: Letter from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1533 (2004) addressed to the President of the Security Council transmitting the report of the Group of Experts on the DRC', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S2004551.pdf>

UN (United Nations), 'S/2005/30: Letter from the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo addressed to the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1533 (2004)', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S200530.pdf>

UN (United Nations), 'S/2005/436: Letter from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1533 (2004) concerning the Democratic Republic of the Congo addressed to the President of the Security Council', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S2005436.pdf>

UN (United Nations), 'S/2006/525: Letter dated 18 July 2006 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1533 (2004) concerning the Democratic Republic of the Congo addressed to the President of the Security Council', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S2006525.pdf>

UN (United Nations), 'S/2007/40: Interim report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo, pursuant to Security Council resolution 1698 (2006)', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S200740.pdf>

UN (United Nations), 'S/2007/423: Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo, pursuant to Security Council resolution 1698 (2006)', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S2007%20423.pdf>

UN (United Nations), 'S/2008/43: Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S%202008%2043.pdf>

UN (United Nations), 'S/2008/772: Report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* <http://www.poa-iss.org/CASAUpload/ELibrary/S-2008-772-Ex-DRC-E.pdf>

UN (United Nations), 'S/2008/773: Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S%202008%20773.pdf>

UN (United Nations), 'S/2009/253: Interim report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S2009253.pdf>

UN (United Nations), 'S/2009/603: Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/601/43/PDF/N0960143.pdf?OpenElement>

UN (United Nations), 'S/2010/252: Interim report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/DRC%20S2010%20252.pdf>

UN (United Nations), 'S/2010/596: Letter from the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo addressed to the Chair of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1533 (2004)', *United Nations Security Council Report* <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/615/06/PDF/N1061506.pdf?OpenElement>

UN (United Nations), 'S/2011/345: Letter from the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo addressed to the Chair of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1533 (2004)', *United Nations Security Council Report* <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/337/63/PDF/N1133763.pdf?OpenElement>

UN (United Nations), 'S/2011/738: Letter from the Chair of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1533 (2004) concerning the Democratic Republic of the Congo addressed to the President of the Security Council', *United Nations Security Council Report* <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/556/32/PDF/N1155632.pdf?OpenElement>

UN (United Nations), 'S/2012/348/Add. 1: Addendum to the interim report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo (S/2012/348) concerning violations of the arms embargo and sanctions regime by the Government of Rwanda', *United Nations Security Council Report* <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/393/39/PDF/N1239339.pdf?OpenElement>

UN (United Nations), 'S/2013/433: Midterm report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2013_433.pdf

UN (United Nations), 'S/2014/42: Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_42.pdf

UN (United Nations), 'S/2015/19: Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo', *United Nations Security Council Report* http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2015_19.pdf

Wezeman, P. (2011), 'South african arms supplies to sub-saharan Africa', *SIPRI Background Paper*, January 2011, <http://books.sipri.org/files/misc/SIPRIBP1101.pdf>

Vlassenroot, K., i C. Huggins. (2005), «Land, Migration and Conflict», dins Huggins, C., i J. Clover, eds., *From the Ground Up: Land Rights, Conflict and Peace in Sub-Saharan Africa*, Pretoria, ISS, p. 115-194.

Wezeman, P.; Wezeman, S. T., and Béraud-Sudreau, L. (2011), "Arms flows to sub-saharan Africa", *SIPRI Policy Paper* N°30, Desembre, http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=435

ANNEXOS

Taula 1. Exportacions de material de defensa de la UE a RDC (2001-2012)

Exportacions autoritzades											
Any	Àustria	Bèlgica	Bulgària	República Txeca	Dinamarca	Finlàndia*	França	Alemanya	Grècia	UK	Exp autoritzades
2001		28.825						7.106			35.931
2002		22.841						2.301		1.160	26.302
2003				1.126.246						735.000	1.861.246
2004	21.884			15.000		22.765				720.000	779.649
2005		572.500			5.368	15.816	1.097.800	13.398		135.404	1.840.286
2006	15.052	2.999.197				5.400		335.531	4.250	435.222	3.794.652
2007							24.930	87.920		30.076	142.926
2008		510.367						502.298		140.288	1.152.953
2009							1.051.000	13.968		245.023	1.309.991
2010		250		115.857		198.780	1.215.843	59.814		1.037.847	2.628.391
2011							217.507	1.366.850			1.584.357
2012			1.949.048					522.870		330.266	2.802.184
	36.936	4.133.980	1.949.048	1.257.103	5.368	242.761	3.607.080	2.912.056	4.250	3.810.286	17.958.868
Exportacions realitzades											
Any	Àustria	Bèlgica	Bulgària	República Txeca	Dinamarca	Finlàndia*	França	Alemanya	Grècia	UK	Exp autoritzades
2001											€ -
2002											€ -
2003				€ 992.000							€ 992.000
2004						€ 43.768					€ 43.768
2005						€ 16.566					€ 16.566
2006	€ 15.052	€ 19.500							€ 4.250		€ 38.802
2007								€ 78.000			€ 78.000
2008							€ 24.930				€ 24.930
2009											€ -
2010						€ 10.610					€ 10.610
2011							€ 62.312				€ 62.312
2012			€ 1.348.700				€ 150.472				€ 1.499.172
	€ 15.052	€ 19.500	€ 1.348.700	€ 992.000	€ -	€ 70.944	€ 237.714	€ 78.000	€ 4.250	€ -	€ 2.766.160

Valors en euros corrents

* Per a les Nacions Unides proposat

Font: Informes anuals de la UE D'acord amb la disposició operativa n° 8 del Codi de Conducta de la UE sobre exportació d'armes (http://www.eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm)

Taula 2. Vendes d'armament identificades a l'RDC (1995-2013)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2005	2006	2009	2010	2012	2013							
Bielorússia		<6> euto-propulsat LMR (BM-21 de 122mm)																		
Bèlgica							<1> Helicòpter (Mi-26/Halo)													
Bulgària													(a) 6 (b) arma remolcada (c) D-20 152mm							
França	<3> avions de transport (Caravelle)																			
Geòrgia					<10> Planta atac ac (Su-25/Frogfoot-A)															
Ghana								<1> avions de transport (DC-8-55)												
Libia			<2> Avions de combat (MiG-23MS/Flogger-E)																	
Sèrbia	<5> avions de combat (MiG-21PFM / Fishbed-F)	<2> Avions d'entrenament (G-2A Galeb) <3> Sòl atac de corrent altern (J-1 Jastreb)										<60> Morter (M-75 120mm)								
Ucraïna	<4> Helicòpter de combat (Mi-24P/Hind-F & Mi-24V/Hind-E)				<6> Canó autopropulsat (2S1 122mm)	<30> APC (BTR-60PB)	<4> Helicòpter de combat (Mi-24V/Hind-E)	<6> APC (MT-LB)	<20> IFV (BMP-1)	<20> Tanc (T-55)		<12> Canó autopropulsat (2S1 122mm)	<12> Canó autopropulsat (2S3 152mm)	<12> autopropulsat MR	<36> arma remolcat (D-30 122mm)	<36> Morter (M-43 120mm)	<4> helicòpter de combat (Mi-24V/Hind-E)	<30> Tanc (T-55)	<100> Tanc (T-72M1)	<2> Planta atac ac (Su-25/Frogfoot-A)

Taula 3. Transferències d'armes petites i lleugeres de la UE a RDC (1995-2013)

Països	1995	1996	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Alemanya	-	-	68.094	73.303	5.629	-	-	61.485
Austria	-	-	-	-	-	7.021	-	37.965
Bèlgica	10.076							
Bulgària								
Espanya		6.120						
França	-	19.418	-	-	13.695	933.146	2.359.911	396.041
Grècia	-	-	-	-	-	-	-	5.339
Irlanda								4.514
Itàlia	56.391	-	-	-	-	189.507	109.156	167.556
Portugal	-	-	-	-	41	518	-	-
Regne Unit	-	-	-	-	-	-	-	-
Suècia								
	66.467	25.538	68.094	73.303	19.365	1.130.192	2.469.067	672.900

Països	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Total
Alemanya	101.000	52.000	126.000	-	-	111.561	124.487	723.559
Austria	-	-	-	-	-	-	-	44.986
Bèlgica								10.076
Bulgària								-
Espanya								6.120
França	-	215.367	-	1.326	493.913	-	243.015	4.675.832
Grècia	-	-	-	-	-	-	-	5.339
Irlanda								4.514
Itàlia	64.197	68.730	113.072	-	-	-	-	768.609
Portugal	-	-	-	-	-	-	-	559
Regne Unit	-	-	-	-	-	-	-	-
Suècia							4.146	4.146
	165.197	336.097	239.072	1.326	493.913	111.561	371.648	6.243.740

Font: NISAT (tipus d'armes conforme a la classificació PRIO)

Taula 4. Transferències d'armes petites i lleugeres a RDC (resta del món) (2004-2013)

Països	1995	1996	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Albania								
Bostwana								
Brasil								
Canada							422	
Congo (Rep)								
Costa d'Ivori								
Eslovaquia		1.047.292						
EE.UU.						2.848		3.460
Guatemala								
Kenya								
Rep. Txeca		400.054		148.526				
Romania	91.000							
Rwanda								
Sèrbia								
Sudàfrica					1.151			
Suïssa							3.056	
Tanzania								
Ucraïna								
Uganda								
Xina			28.795.603					
Zàmbia								
Zimbabwe							767.797	74.854
	91.000	1.447.346	28.795.603	148.526	1.151	2.848	771.275	78.314

Països	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Total
Albania					210.200			210.200
Bostwana			148					148
Brasil				20.451			620.750	641.201
Canada								422
Congo (Rep)						9.977		9.977
Costa d'Ivori							13.101	13.101
Eslovaquia								1.047.292
EE.UU.				515.430				521.738
Guatemala	940	788						1.728
Kenya				1.337				1.337
Rep. Txeca								548.580
Romania								91.000
Rwanda				889				889
Sèrbia	1.040.000						17.594	1.057.594
Sudàfrica					95.688			96.839
Suïssa								3.056
Tanzania		606				23.560	595.828	619.994
Ucraïna				-				-
Uganda		111						111
Xina								
Zàmbia				64.614	196.829	88.270	127	349.840
Zimbabwe	11.171							853.822
	1.052.111	1.505	148	602.721	502.717	121.807	1.247.400	34.864.472

Font: NISAT (tipus d'armes conforme a la classificació PRIO)

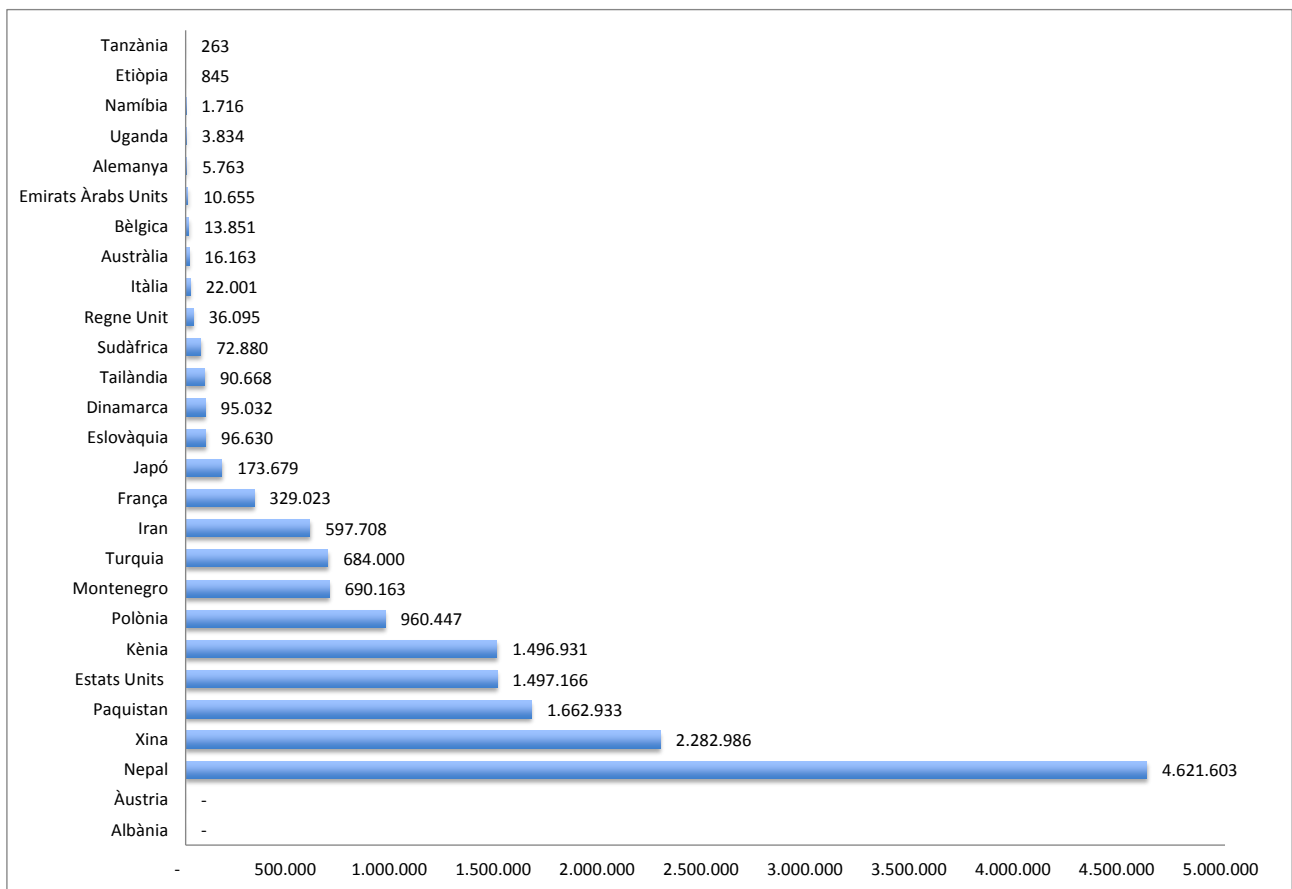
Taula 5. Desviacions internes d'armament en el conflicte de l'RDC

DE	A	On	quantitat	datil	comentaris	font
Burundi	població no militaritzada	Masisi	80 armes	oct-04	masisi és poblat ruralm Hutu kin-yarwanda població que parla, sense ordre ni estructura, ni entrenament militar	s/2005/30
(FADRC) General Masunzu	rebut per la 112ena Brigada	De Bukavu (ruanda border) a Minembwe (est, més interior)	30 caixes de municiones pistola de 7,62 x 39 sub-màquina, 6 casos de RPG-7 municions, 5 casos de 82 municions i 2000 uniformes amb botes.	6 i 7 octubre 2005	mitjançant 5 vols amagats per les FARDC	s/2005/435
FADRC	FDLR (forces democràtiques de liberation du rwanda)	dins DRC	3000 armes	entre novembre 2005 i maig 2006	armes procedents de diferents programes de desarmament, que van ser entregades a les FADRC perquè les distribuïssin a les unitats integrades del exèrcit. Mig any després es troben altre cop en mans de FDLR.	S/2006/525
FADRC	?	Bunia (frontera amb uganda)	cinc llaunes que contenen municions	2006	*robades a les FADRC a Bunia	S/2006/526
FADRC	Burundi nacional - FNL	South Kivu, DRC	5 armes de foc i municions 3000 cartutxos		un oficial de les FADRC les ven al burundès, aquest les portava a Burundi per a la FNL	S/2006/526
FADRC (8th regió militar)	CNDP	Goma	armes, uniformes, salaris i municions	desde Gener a Setembre 2007	mitjançant una operació durant la qual les dos forces estaven integrades temporalment.	S/2006/526
FADRC (15th brigada)	CNDP	Kikuku	entre 15 - 20 tones de'armes i municions	Desembre 207	*robades. CNDP les roben amb la complicitat dels oficials de les FADRC	S/2008/772
FADRC (14th i 18t brigada)	CNDP	Mushaki	"Les existències d'armes i municions"	Desembre 2007 (just després Kikuku)	*robades CNDP derrota les brigades de FADRC i els roba les armes.	S/2008/773
FADRC	?	Walungu	nombre significant de morters, granades propulsades per coets, metralladores i municions	Juny 2008	*robades	S/2008/774
FADRC	CNDP	Katsiro	82mm morters, morters de 60mm quatre, un llaçadors de coets de 75mm, 8 metralladores pesades, un morter de 14mm, 22 granades propulsades roca, 130 rifles d'assalt AK-47 i municions per als morters i fusells.	Setembre 2008	*robades. Al diposit d'armes de Katsiro	s/2008/773
FADRC	CNDP	Rutshuru	10 - 12 FADRC camions de-juni complet de municions	Novembre 2008	*robades during the fighting in Rots-huru town	s/2008/774
de Ruanda, Vicent Mwambutsa (L'oncle de Nkuda, funcionari CNDP)	CNDP	Bunagana	varis enviaments de uniformes	2008	Per camions durant el pas de frontera d'Uganda	s/2008/775
FADRC oficials	FDLR		centenars de projectils de canó 107m, un canó sense retrocés 107mm, diversos llaçagranades RPG, tres metralladores de 12,7mm i 14,5mm, 200 caixes de munició de 7,62*39mm (uns 50000 cartutxos), 230 AK42 i diversos morters de 82mm	2008, varias ocasions	desviació d'equip militar gràcies a la col-laboració entre ex combatents de les FDLR i oficials de les FADRC	s/2009/603
FADRC (Coronel Rugayi)	FDLR		almenys algunes AK47, metralladores i uns 500 coets de 107mm.	finals 2008	amb suport Rwanda, després de fer-se amb part de l'armament controlat pels MAIMAI, és transferit a FDLR	s/2009/604
FRF	FDLR		armes lleugeres i pesades	Setembre 2009	amb la qual es va fonamentar la seva aliança	S/2009/603
FDLR	FRF	Hauts Plateaux (West, Camerun)	12 caixes de munició 7,62*39mm, set caixes de munició per a metralladores 12,7mm i 12 llaçagranades RPG	Setembre 2010		S/2009/604
FADRC	M23	Goma	bo per \$3 millions valor: T55 tanc, ampli estoc d'armes de l'exèrcit i morters	2013	*robades	S/2013/433

Taula 6. Identificació de la procedència d'armes trobades en el conflicte d'RDC

any	armes trobades	fabricades a	empresa	en mans de	comentaris	Font primària	Font
2004	382 armes lleugeres i pesades, 399 projectils mortals i més de 10000 rpunds, o mitja tona de munició. Armes que consistien en Kalashnikovs, metralladores lleugeres, 12,7 i 7 metralladores, granades, uns 81 i 120 morters de mil·límetra sacsejats i autropulsats i dos vehicles montats amb 80 morters de mil·límetre.			Mutebutsi (RCD-Goma)			
2004	Rifle R-5 de nova fabricació	Sud-àfrica		RCD-Goma	Armas previamente provistas a Ruanda por medio de una compra con licencia desde Sudáfrica	S/2004/551	
2006	bales	Grècia, Xina, Rússia, USA		Rebeldes		Comunicado de prensa d'Oxfam internacional 16/10/06	Tranferència i tràfic d'armes a RDC, GRIP 2007
	boles per a rifle de franc tirador	USA	Companyia Cartucho Federal (USA)	Rebeldes		Comunicado de prensa d'Oxfam internacional 16/10/07	Tranferència i tràfic d'armes a RDC, GRIP 2008
	bales per a fusils	Grècia	Pyrrkal (Grècia) fabricades a finals dels 80	Rebeldes		Comunicado de prensa d'Oxfam internacional 16/10/08	Tranferència i tràfic d'armes a RDC, GRIP 2009
2006	armes petites	Rússia, Xina, Sèrbia, Sud-àfrica		Rebeldes		Comunicado de prensa d'Oxfam internacional 16/10/09	Tranferència i tràfic d'armes a RDC, GRIP 2010
	rifle d'assalt R-4	Sud-àfrica				Comunicado de prensa d'Oxfam internacional 16/10/10	Tranferència i tràfic d'armes a RDC, GRIP 2011
	rifle d'assalt	Xina				Comunicado de prensa d'Oxfam internacional 16/10/11	Tranferència i tràfic d'armes a RDC, GRIP 2012
	Pistola	Sèrbia				Comunicado de prensa d'Oxfam internacional 16/10/12	Tranferència i tràfic d'armes a RDC, GRIP 2013
?	11000 Ak47			? En Bunia (RDC oriental)		11/06/2006	
2015	12,7x108mm munició	Xina		CNDP i M23		S/2015/19	

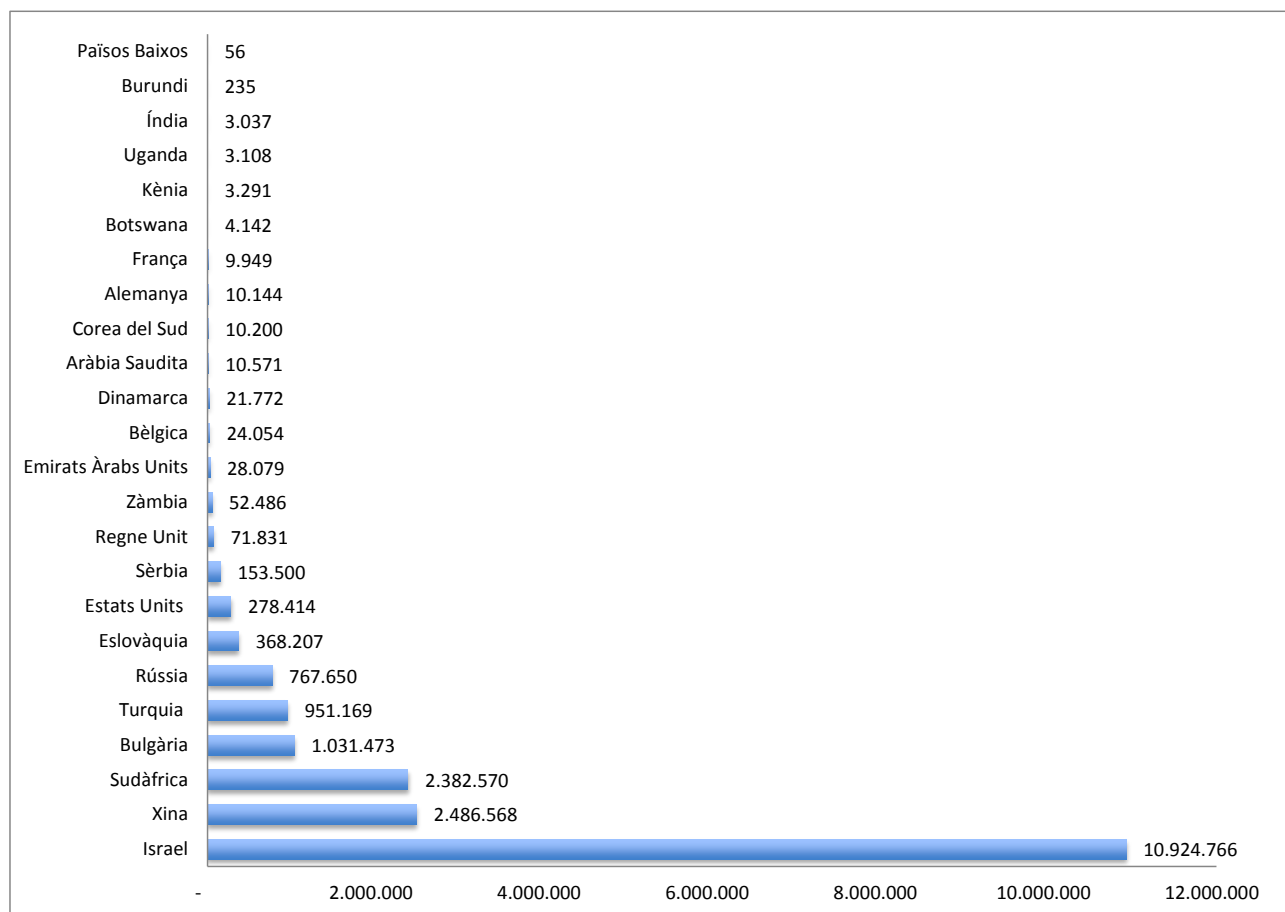
Taula 7. **Exportacions d'armes petites i lleugeres a Burundi (1995-2013)**

Albània	desconegut
Àustria	desconegut
Nepal	4.621.603
Xina	2.282.986
Paquistan	1.662.933
Estats Units	1.497.166
Kènia	1.496.931
Polònia	960.447
Montenegro	690.163
Turquia	684.000
Iran	597.708
França	329.023
Japó	173.679
Eslovàquia	96.630
Dinamarca	95.032
Tailàndia	90.668
Sudàfrica	72.880
Regne Unit	36.095
Itàlia	22.001
Austràlia	16.163
Bèlgica	13.851
Emirats Àrabs Units	10.655
Alemanya	5.763
Uganda	3.834
Namíbia	1.716
Etiòpia	845
Tanzània	263
Total	15.463.035

Font: NISAT

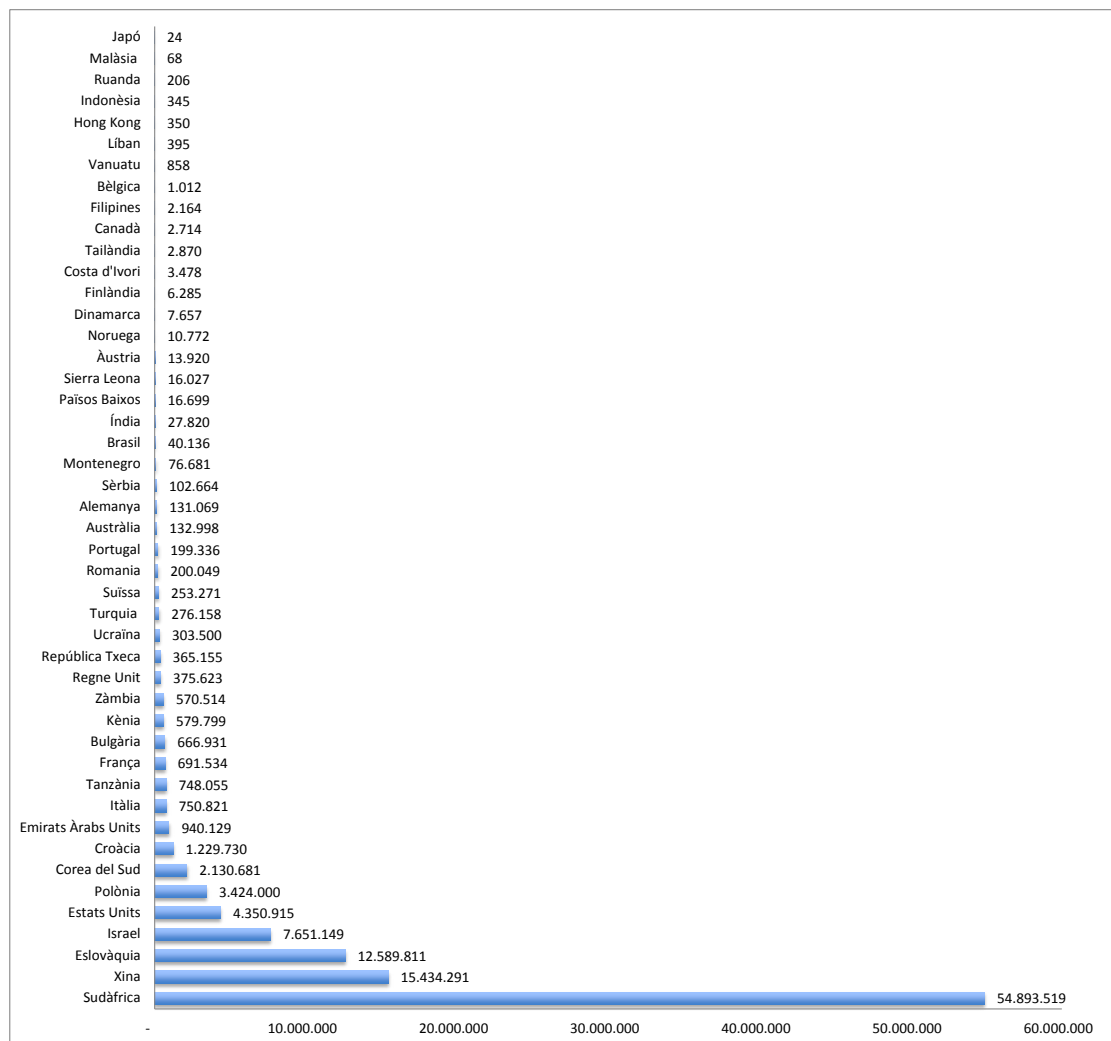
Taula 8. Exportacions d'armes petites i lleugeres a Rwanda (1995-2013)

Israel	10.924.766	Dinamarca	21.772
Xina	2.486.568	Aràbia Saudita	10.571
Sudàfrica	2.382.570	Corea del Sud	10.200
Bulgària	1.031.473	Alemanya	10.144
Turquia	951.169	França	9.949
Rússia	767.650	Botswana	4.142
Eslovàquia	368.207	Kènia	3.291
Estats Units	278.414	Uganda	3.108
Sèrbia	153.500	Índia	3.037
Regne Unit	71.831	Burundi	235
Zàmbia	52.486	Països Baixos	56
Emirats Àrabs Units	28.079	Total	19.597.272
Bèlgica	24.054		

Font: NISAT

Taula 9. Exportacions d'armes petites i lleugeres a Uganda (1995-2013)

Sudàfrica	54.893.519	Portugal	199.336	Hong Kong	350
Xina	15.434.291	Austràlia	132.998	Indonèsia	345
Eslovàquia	12.589.811	Alemanya	131.069	Ruanda	206
Israel	7.651.149	Sèrbia	102.664	Malàsia	68
Estats Units	4.350.915	Montenegro	76.681	Japó	24
Polònia	3.424.000	Brasil	40.136	Total	109.222.183
Corea del Sud	2.130.681	Índia	27.820		
Croàcia	1.229.730	Països Baixos	16.699		
Emirats Àrabs Units	940.129	Sierra Leona	16.027		
Itàlia	750.821	Àustria	13.920		
Tanzània	748.055	Noruega	10.772		
França	691.534	Dinamarca	7.657		
Bulgària	666.931	Finlàndia	6.285		
Kènia	579.799	Costa d'Ivori	3.478		
Zàmbia	570.514	Tailàndia	2.870		
Regne Unit	375.623	Canadà	2.714		
República Txeca	365.155	Filipines	2.164		
Ucraïna	303.500	Bèlgica	1.012		
Turquia	276.158	Vanuatu	858		
Suïssa	253.271	Líban	395		
Romania	200.049				

Font: NISAT

ESCOLA DE CULTURA DE PAU (UAB)

L'Escola de Cultura de Pau (ECP) és una institució acadèmica d'investigació per a la pau ubicada a la Universitat Autònoma de Barcelona. Va ser creada el 1999 amb l'objectiu de promoure la cultura de pau a través d'activitats d'investigació, diplomàcia paral·lela, formació i sensibilització. Els seus principals àmbits de treball inclouen l'anàlisi de conflictes, processos de pau, gènere, drets humans i justícia transicional i l'educació per a la pau.

Els àmbits d'acció de l'Escola de Cultura de Pau són:

- Recerca. Les àrees d'investigació de l'ECP inclouen els conflictes armats i les crisis sociopolítiques, els processos de pau, els drets humans i la justícia transicional, la dimensió de gènere i l'educació per a la pau.
- Diplomàcia paral·lela. L'ECP promou el diàleg i la transformació de conflictes a través d'iniciatives de diplomàcia paral·lela, incloent tasques de facilitació amb actors armats.
- Serveis de consultoria. L'ECP porta a terme serveis de consultoria per a institucions locals i internacionals.
- Educació i formació. El personal investigador de l'ECP imparteix classes en cursos de grau i postgrau en universitats catalanes, incloent la Diplomatura en Cultura de Pau, el títol de postgrau que la pròpia ECP ofereix a la Universitat Autònoma de Barcelona. Així mateix, s'ofereixen classes i tallers en temes específics, entre ells l'educació en i per al conflicte i la sensibilitat al conflicte.
- Sensibilització. Les iniciatives de l'ECP en matèria de sensibilització inclouen activitats dirigides a la societat catalana i espanyola, entre elles col·laboracions amb mitjans de comunicació.

CENTRE DELÀS D'ESTUDIS PER LA PAU

El Centre Delàs d'Estudis per la Pau és una entitat independent dedicada a l'anàlisi de la pau, seguretat, defensa i armamentisme. Combina el treball d'estudi i publicació amb la difusió i mobilització social al voltant dels efectes negatius del militarisme i la proliferació d'armes. Presta especial atenció a les polítiques de seguretat i defensa, les exportacions d'armes, el finançament de la indústria militar, els pressupostos i despeses militars, el funcionament de les forces armades, la indústria militar, la Recerca i el Desenvolupament (R+D) militar i les operacions militars a l'exterior.

Escola de Cultura de Pau

Edifici MRA (Mòdul Recerca A)
Campus de la UAB
08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
Barcelona, España
Tel.: +34 93 586 88 42 / Fax: +34 93 581 32 94
escolapau@uab.cat
<http://escolapau.uab.cat>

Centre Delàs d'Estudis per la Pau

Carrer Erasme de Janer, 8 (Entresol - despatx 9)
08001 Barcelona, España
Tel.: +(34) 93 441 19 47
info@centredelas.org
<http://www.centredelas.org/ca/>